

ΑΚΤΙΝΕΣ

Έτος 34ον

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1971

Άρθ. 318

ΟΛΑ ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ

Πάνε εΐκοσι αΐωνες τώρα όπου ή Έκκλησία κηρύττει στην συντετριμμένη άνθρωπότητα την συγγνώμη, την χάρι και την σωτηρία του Θεού.

Πώς όμως γίνεται να υπάρχουν ακόμα κι' ανάμεσα στους πιο πιστούς και θερμούς Χριστιανούς ελάχιστες ψυχές όντως ελεύθερες, χαρούμενες, δοσμένες μ' εμπιστοσύνη στο θείο θέλημα;

Αυτό οφείλεται, νομίζω, για μιá μεγάλη μερίδα τουλάχιστον, σε μιá πραγματικότητα ψυχολογική, την όποια ύπογραμμίζω και εκθέτω τώρα: Μία ιδέα είναι βαθειά χαραγμένη μέσα στην καρδιά όλων των ανθρώπων, ότι «όλα πληρώνονται». Βλέπομε ένα θασσανισμένο άνθρωπο, δι' ένα διάστημα μπορούμε να μείνωμε στο έπιστημονικό επίπεδο, ελεύθεροι από άρρωστημένη ένοχή. Άλλά στο τέλος μένουν ώρισμένες τύψεις και παρ' όλο ότι του όμιλw δια την θεία χάρη, ή όποια σβύνει κάθε ένοχή, εκείνος ανήσυχος μου άπαντá «μά δεν είναι τόσο άπλό». Του φαίνεται άδύνατο ότι ό Θεός άφαιρεί κάθε ένοχή, χωρίς να υπάρχη τίποτε για τό όποιο πρέπει να πληρώσωμε. Τόσο ή ιδέα ότι όλα πληρώνονται, είναι ζωηρή μέσα στην ψυχή μας, τόσο άδιάσειστη, σαν ένα λογικό συμπέρασμα.

Άκόμη κι' αυτοί, που επιθυμούν θερμά την χάρη του Θεού, δυσκολεύονται να την δεχθούν, τό νομίζουν πολύ άπλό, κάτι αντίκειται μέσα τους. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο σε άθέους ή ανθρώπους άπομακρυσμένους από την Έκκλησία; θλέπομε πιστούς που έξομολογούνται, έκκλησιάζονται, κοινωνούν συχνά, χω-

ρίς να πιστεύουν ότι έσβυσε ή ένοχή των, ίσως και αυτή άκόμη ή συχνότης εις τά μυστήρια να μη είναι ένα δείγμα της πίστεώς των, αλλά να άποδεικνύη αυτήν την άμφιβολία, ή όποια παρ' όλα αυτά υπάρχει μέσα στην ψυχή των. Όμιλούν δια παλαιά σφάλματά των, παρ' όλο ότι ως Χριστιανοί πήραν την άφεσι.

Πιστεύουν στην άφεση των άμαρτιών γενικώς ως θεωρία, ως δόγμα, χωρίς να την πιστοποιούν προσωπικά δια τάς άμαρτίας και τά σφάλματά των, ή άνάμνηση των όποιων τους θασσανίζει άκόμη. Έπίσης δεν συνειδητοποιούν ότι ή άφειςις δεν δίδεται μόνο για ώρισμένα άμαρτήματα γνωστά, αλλά δια κάθε ένοχή άόριστη και άγωνιώδη, την όποια άναφέρομε έδw.

Δεν όμιλw μόνο δια την Δύσι με την Χριστιανική παράδοσι. Βλέπομε την μεγάλη μάζα των Ίνδων, οι όποιοι καταδύονται στα νερά του ποταμού Γάγγη για ν' άποπλύνουν την ένοχή των, τά χρυσά φύλλα που σκεπάζουν τά αγάλματα του Βούδα.

Βλέπομε τους προσκυνητάς όλων των θρησκειών που επιβάλλουν στον έαυτόν των θυσίες άσκητικές. Όλοι αυτοί έχουν ανάγκη να πληρώσουν. Πόσοι άνθρωποι κατά ένα τρόπο ιερόσυλο, και χωρίς κίνητρα θρησκευτικά επιβάλλουν στερήσεις στον έαυτόν των ή κάνουν έλεημοσύνας δια να συγχαρηθούν δια άμαρτήματα περισσότερο ή λιγώτερο άδικα;

Πολλά σωματικά και ψυχικά διαταραχάι έχουν σχέση με την ύποσυνειδητή, άόριστη, και συγκεχυμένη ένοχή.

Πάρα πολλάι παθήσεις σωματικά ή

νευρικοί, πολλές άποτυχίες στην κοινωνική ή επαγγελματική ζωή φαίνονται κατόπιν μίας ψυχολογικής ανάλυσεως άπόπειραι έξιλασμού μίας ύποσυνειδήτου ένοχής. Είναι σαν μιά τιμωρία που επιβάλλει ο άνθρωπος στον έαυτόν του, και που επαναλαμβάνεται άτελείωτα κατά ένα άμειλικτο τρόπο.

Η ύποκειμενική παρατήρησι τών ανθρώπων μάς ύποχρεώνει να προσέξωμε την ήθική και πνευματική ζωή των, και να τους άνοιξωμε τά μάτια στις τεράστιες έπιπτώσεις που έχει αυτή ή κατάστασι πάνω στην ύγεια των. Προσπαθούν άληθινά και άσυνειδήτως θέβαια να έξιλεωθούν, να πληρώσουν, και συχνά πληρώνουν με την ύγεια των, κι' ο φοβερός πόνος αυτής της άνύπαρκτης συχνά ένοχής άπό την όποία οί νευρωτικοί θασανίζονται, είναι ένα είδος έξιλαστηρίου φόρου που πληρώνουν.

Ένας γιατρός είχε δύο γιουούς άπό τους όποιους ο ένας ήταν άνάπηρος· οί γονείς φοβούμενοι τά αίσθήματα κατωτερότητος τά όποία θα είχε τó παιδί των, έφέροντο με πολλήν έπιείκεια προς αυτό· πολύ άπλοϊκή ή σκέψις των, άργότερα ήναγκάσθησαν να καταφύγουν σε ψυχοθεραπευτή, δια να βοηθήση τó παιδί των να δεχθή την άναπηρία του· έφορτώσατε την ψυχή τού παιδιού σας, τούς είπε, άντι να την άνακουφίσετε· όταν έκανε μία άταξία είχε άνάγκη να τιμωρηθή δια να την πληρώση, ένω με την έπιείκειά σας κρατούσε στην ψυχή του, όλο τó θάρος της ένοχής.

Έάν πρόκειται έδω δια μία παιδική άνάγκη, οί άνθρωποι μένουν τότε παιδιά σ' όλη των τή ζωή. Η άνάγκη να πληρώσωμε τά λάθη είναι πανανθρώπινη. Τό βλέπομε στους ύποδίκους τούς όποιους κυνηγά ή δικαιοσύνη. Κάνουν τó πán να άποσπάσουν την έπιείκεια τού δικαστηρίου, αλλά όταν δέν ύποστούν την άνάλογη προς τó άμάρτημά των ποινή, ύποφέρουν άπό ψυχική άγωνία· ή κοινωνία τούς δέχεται καλύτερα όταν ύποστούν την ποινή των, διότι πληρώσαν δια τó κακό που έπραξαν. Κατά πόσον μία τιμωρία ή θυσία, ή άρρώστια μπορούν να σθύσουν ένα έγκλημα, αυ-

τό είναι τελείως παράλογο. Κι' όμως είναι γραμμένο μέσα στην ανθρώπινη ψυχή ότι «όλα πληρώνονται», ο άνθρωπος πρέπει να καθαρισθή, να έξιλασθή άπό τó παρελθόν του. Αυτή την έννοια έχουν οί ιεροτελεστίες σ' όλες τις θρησκείες τού κόσμου.

★ ★ ★

“Όλα τά κείμενα τού Μωσαϊκού νόμου, τόσο λεπτομερή στην περιγραφή τών ποινών, θεβαιώνουν με την τελειότητά των, την κάθαρσι τού λαού και τού κάθε άτομου. Οί ιεροτελεστίες είναι ένας τρόπος πληρωμής, αυτή είναι ή ψυχολογική των σημασία, θεβαιώνουν την άπαλλαγή άπό την ένοχή, πληρώνοντας αυτό τó χρέος. Μ' αυτήν την άποψι μπορούμε να καταλάβωμε τόν Μωσαϊκό νόμο. Άφ' ένός έχομε τις έξιλαστηρίες θυσίες δια την άτομική ένοχή ένός έκάστου, και άφ' έτέρου αυτές που γίνονται δια τόν έξιλασμό τού λαού μία φορά κάθε χρόνο. Οί άτομικές θυσίες διαφέρουν κατά τόν βαθμό τού ατόμου, τó όποιο πρόκειται να ύποστή την κάθαρσι, εάν είναι ιερεύς, άρχηγός, ή άπλός πολίτης· και ένα άμάρτημα θεωρείται βαρύτερο τόσο, όσο ψηλότερα στέκεται αυτός που τó έκαμε, (Λευϊτικόν 4. 3, 22, 27-5. 15, 6. 8. 7. 1-10, “Έξοδος 29-37).

Η ιδέα ότι ή άρρώστια είναι ένας σιγματισμός, είναι καταφανής μέσα στις ιεροτελεστίες που άφορούν την λέπρα, και τις καθαρτήριες θυσίες δια την θεραπεία τού λεπρού, οί όποιες είναι θυσίες ένοχής (Λευϊτικόν 14)· συγκινητική λεπτομέρεια είναι ότι ο νόμος άσχολείται με την τελική άποκατάστασι τού θεραπευμένου λεπρού και τού δίδει ένα έπίδομα, εάν είναι πτωχός. Άλλά ο άρρωστος πρέπει όπωσδήποτε να πληρώση δια την άπόδοσί του στην κοινωνία, και δια τó ότι έπαυσε να προκαλή τόν φόβο τών συναθρώπων του. Βλέπαμε και τώρα πόση ένοχή ύπάρχει στις ψυχές τών άρρώστων που άπομονώνονται δια λόγους ύγείας σε σανατόνια, ή έγκλείονται σε άσυλα. Οί ιεροτελε-

στιες τής έορτής του έξιλασμού (Λευϊτικόν 16), μάς βεβαιώνουν διά την ανθρώπινη έμμογή στο αίσθημα τής ένοχής. Διά να αισθανθής άνετα και να συμφιλιωθής με τον Θεό το άτομο, δέν έχει ανάγκη μόνο ν' αποπλύνη τις δικές του άμαρτίες, αλλά να ζήσει και σ' ένα καθαρό κοινωνικό περιβάλλον, όπου ο κίνδυνος τής παθητικής μόλυνσεως εξέλιπε.

Μία πρώτη λεπτομέρεια μάς κάνει εντύπωση για την ψυχολογική της σημασία: ο μεγάλος θύτης πριν προβή σε θυσίες για τον λαό, θυσιάζει για τις προσωπικές του άμαρτίες (Λευϊτικόν 16-11): υπάρχει έδω μία πνευματική απαίτησι, ή όποια ξέρωμε πόσο είναι άληθινή. Μπορώ να δώσω σ' ένα άρρωστο ένα φάρμακο χωρίς να τό πάρω ο ίδιος, αλλά δέν μπορώ να είμαι για ένα άνθρωπο ένας μεσίτης τής θείας χάριτος, χωρίς να έχω προηγουμένως έγώ ο ίδιος έπωφεληθής από αυτήν.

“Ενας έξομολόγος όφείλει να έξομολογήται ο ίδιος όπως ένας ψυχαναλυτής πρέπει να ψυχαναλυθής, πράγμα τό όποιο δηλοΐ ότι ή πειθαρχία του δέν είναι καθαρώς τεχνική, αλλά πηγάζει από την πνευματική τάξι. Αυτό θυμίζει τά λόγια του Δόκτορος Ponsoye: «ό γιατρός του μέλλοντος, θά καθαρισθής πρώτα ο ίδιος, διά να μπορέσει να καθαρίση τους άλλους».

“Ενα δεύτερο ενδιαφέρον σημείο είναι ότι ο ιερεύς ραντίζοντας με αίμα την έξιλαστήριο θυσία, την καθαγιαίνει, αυτή ή θυσία είναι ο θρόνος του Θεού ανάμεσα στον λαό του, γιατί τότε έχει ανάγκη ν' αγιασθής. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει μία θαθεία χαραγμένη στην ανθρώπινη ψυχή ιδέα ότι ο άνθρωπος μόλυνει ό,τι έγγίζει, κι' ότι τό κακό που έχει μέσα του ξεχύνεται παντού, άκόμη και εις τό θεΐον. Από εκεί πηγάζει ή ιδέα ότι τά άγια πράγματα δέν πρέπει να έγγίζονται. Είναι ή ιδέα του tabou τό όποιο είναι άγιο και άπηγορευμένο.

Ξαναβρίσκομε αυτή την σκέψι στους άρρώστους; Υπάρχει ένα αίσθημα κατάρας, έχουν την εντύπωση ότι λερώνουν

ό,τι έγγίσουν, κι' ότι είναι ιεροσυλία όταν πρόκειται διά άγια πράγματα.

Κάποιος προτεστάντης τύλιγε την Βίβλο με πολλά σκεπάσματα και την άνοιγε με πολλές διατυπώσεις από φόβο να μη λερώση την ίδια την πηγή κοντά στην όποια ζητούσε άπεγνωσμένα την κάθαρσί του.

Αυτή ή ιδέα ότι ο άνθρωπος λερώνει και απογομνώνει ό,τι έγγίζει, δίνει τό μέτρο τής υπαρξιακής ένοχής που κάθε άνθρωπος φέρει συγκεχυμένα μέσα του. Αυτό υπάρχει άκόμα και στο αίσθημα σεβασμού που αισθάνεται ο άνθρωπος όταν πλησιάζη αυτούς που τιμά: τό βλέπομε άκόμα σε χονδροειδείς ανθρώπους όταν μπαίνουν σε έκκλησία, δικαστήριο, ή νοσοκομείο, σε μία πένθιμη άκολουθία, ή όταν βρεθούν μπροστά σε μεγάλη οδύνη.

“Ας ξαναγυρίσωμε στον Μωσαϊκό νόνο: όταν ο θύτης καθαρισθής και αγιάση τό θυσιαστήριο, έτοιμάζει για την κάθαρσι του λαού την θυσία του άποδιοπομπαίου τράγου, αυτή ή θυσία έχει μία τεραστία ψυχολογική σημασία. Στην πραγματικότητα δέν υπάρχει ένας άποδιοπομπαίος τράγος, αλλά δύο, μεταξύ των δύο θάζουν κληρο (Λευϊτικόν 16-8): αυτή ή δυάς έκφράζει την διπλή έννοια που σφραγίζει όλο τό πρόβλημα του κακού και τής ένοχής. “Ενας τράγος θά θυσιασθής στο αΐώνιο, ο άλλος ντυμένος τά άμαρτήματα του λαού με την έπίθεσι των χειρών θά διωχθής στην έρημο, ή έρημος είναι ο τόπος όπου πλανώνται τά κακά πνεύματα, ο διάβολος.

Κατ' αυτό τον τρόπο ο έξορκισμός του κακού, τής ένοχής, έχει δύο όψεις άλληλεγγύους, την άπόσθεσί της μπροστά στο Θεό, και την άποστολή της στον ιδιοκτήτη της, τον διάβολο.

Δέν θά μπορούσε να γίνη λόγος για δύο θυσίες μέσα στη βιβλική σκέψι, μία στην δύναμι του καλού και μία στην δύναμι του κακού. Αυτό θά ήταν άδιανόητο κατά την βιβλική νοσοτροπία, αλλά, όσο κι' αν είναι θαθεία μονοθεϊστική και θεβαιώνη την άπόλυτη ύπεροχή του Θεού, δέν άγνοεί και την δύναμι του

κακού. Τὴν προσωποποιεῖ σὸν διάβολο, καὶ στὰ κακὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν στρατηγικὴ τῶν καὶ τολμῶ νὰ πῶ ὅπως ἡ ὕλη καὶ ἡ ἐνέργεια τὶς ἀρχές τῆς αὐτοσυντηρήσεώς των. Ὑπάρχει ἐδῶ μία θαθεῖα ἀλήθεια, ὅτι τὸ κακὸ πρέπει νὰ ἐξοστρακισθῆ. Τὴν ἐπομένη τοῦ πολέμου ὁ C. C. Jung ὠμίλησε γιὰ τὴν ἱστορία τῶν δύο δαιμονισμένων ποῦ ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσε κι' ἔδιωξε τὰ δαιμόνια σὲ μιὰ ἀγέλη χοίρων (Κατὰ Ματθ. 8-28-34)· μ' αὐτὸ τὸν τρόπο καθιστοῦσε τὸν κόσμον προσεκτικὸ ἐναντίον τοῦ κινδύνου μιᾶς μετεμψυχώσεως τοῦ ναζισμοῦ.

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι μέσα στὴν γήινη ζωὴ μας ὁ ἐξορκισμὸς τοῦ κακοῦ μένει πάντα ἀθέβαιος, ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος πλανιέται πάντα μὲ τὰ κακὰ πνεύματα μέσα στὰς ἐρήμους, ἔτοιμος νὰ ξαναφανῆ στὸν ὀρίζοντα. Κάποια λόγια τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρονται παραδόξως: «Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὐρίσκει· τότε λέγει· εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου χεῖρονα τῶν πρώτων» (Ματθ. 12). Δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐκφρασθῆ μὲ συγκλονιστικώτερο καὶ ρεαλιστικώτερο τρόπο τὸ πολὺπλοκο πρόβλημα τοῦ κακοῦ.

Ὁ Dr. Baruk ὑπεγράμμισε τὴν θαθεῖα ἀλήθεια αὐτῆς τῆς ψυχολογικῆς ἀπαλλαγῆς μὲ τὴν ἐπέκτασι τοῦ ἀποδιοπομπαίου τράγου καὶ τὴν παγκοσμιότητά του, ὅταν π.χ. μιὰ σύζυγος ὑποφέρει ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τοῦ συζύγου της καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ τὸν ἀγαπᾷ, προσπαθεῖ νὰ τὸν δικαιολογήσῃ λέγοντας ὅτι δὲν εἶναι δικό του λάθος, κι' ὅτι φταίει ἡ κακὴ ἀγωγή ποῦ πῆρε, αὐτὴ ἡ γυναῖκα μεταφέρει τὴν ἐνοχὴ στὴν πεθερά της, ἡ ὁποία γίνεται ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος. Αὐτὸς ὁ μηχανισμὸς παίζει καλὸ τὸν ρόλο του, ἡ σύζυγος ζῆ ἀρμονικὰ

μὲ τὸν σύντροφό της καὶ ὑποφέρει καρτερικὰ τὰ ἐλαττώματά του. Ἄλλὰ ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος, ἡ πεθερά, πλανιέται γύρω της, σὲ πολλὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς, ὑποπτεύεται τὴν σκοτεινὴ ἐπίδρασί της καὶ τῆς γίνεται πολὺ ἐνοχλητικὴ.

Δὲν βλέπει τότε ἡ νέα γυναῖκα τὴν ἐνοχὴ της, οὔτε τὸ κακὸ ποῦ κάνει στὴν μητέρα τοῦ συζύγου της, καθὼς εἶναι γεμάτη ἡ ψυχὴ της ἀπὸ φόβο καὶ πανικὸ γιὰ τὸν ἐχθρὸ ποῦ τὴν ἀπειλεῖ κι' ἐναντίον τοῦ ὁποίου θάζει συνεχῶς φράγματα.

Αὐτὸς ὁ μηχανισμὸς εἶναι παντοδύναμος καὶ διαδεδομένος. Κάθε μαθητικὴ τάξι ἔχει τὸν ἀποδιοπομπαῖο τράγο της, κι' αὐτὸς πότε εἶναι μαθητῆς καὶ πότε διδάσκαλος, σὲ κάθε ἐργοστάσιο, σὲ κάθε γραφεῖο, σὲ κάθε οἰκογένεια, ἐξασφαλίζουν κάποια ἀρμονία ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς ἀμοιβαίας κριτικῆς.

Αὐτὸς ὁ μηχανισμὸς παίζει ἕνα εὐεργετικὸ ρόλο στὶς κούρσες ταύρων, καὶ σὲ χῶρες ὅπου συνηθίζονται, ὑπάρχουν ὀλιγώτεροι νευρωτικοί. Εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ θέαμα, εἶναι ποιητ.

Ἀπόδειξι ἡ δύναμις τῶν παραδόσεων ποῦ ρυθμίζουν τὸ ξετύλιγμα τῶν μέσα στὶς ἐποχές, καὶ ἡ ἀντίθεσις ποῦ συναντᾶται σ' αὐτοὺς ποῦ ζητοῦν τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς· ἡ εἰς θάνατον καταδίκη ἔχει ἀναμφιβόλως τὴν θαρύτητα μιᾶς ἐξιλεωτικῆς θυσίας, καὶ ἡ διαγραφή της ἀπὸ τὸν ποινικὸ κώδικα συγκρούεται σὲ πολλές χῶρες σὲ μιὰ ἐνστικτώδη ἄρνησι.

Ἡ μονομαχία εἶναι ἕνας μαγικὸς τρόπος ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ. Μόλις χυθῆ αἷμα σώζεται ἡ τιμὴ, οἱ ἐχθροὶ δίνουν τὸ χέρι, ἔνοχοι καὶ ἀθῶοι εἶναι εὐχαριστημένοι, κι' ὅταν ἀκόμη πληγωθῆ ὁ ἀθῶος. Ἡ μονομαχία εἶναι ἡ ἐπιβίωσις τῆς πρωτόγονης καὶ μαγικῆς νοοτροπίας τῶν Tabous, ἡ ὁποία βασιλεύει στὸ ἀρχαῖο Ἰσραήλ.

Ὑπάρχει καὶ σήμερα ἡ ἐπιβίωσις αὐτῆς τῆς πρωτόγονης καὶ μαγικῆς νοοτροπίας, αὐτῆς νοοτροπίας τῶν Tabous ποῦ βασιλεύουν ἀκόμα στοὺς Ἰσραηλίτας.

Αυτή είναι π.χ. η ιδέα του άπηγορευμένου, ή όποία έχει ήθικη σημασία και ή όποία λούζεται άκόμη μέσα σε μιá μαγική άτμόσφαιρα.

“Όπως βλέπομε, όλαί αί ποινάί και θυσίαι άνταποκρίνονται στην ιδέα, ότι «δ-λα πληρώνονται». Έκφράζουν ψυχολογικούς νόμους, τούς όποιους αί έργασίαι του Dr. Baruk και του C. Jung, μάς βοηθούν νά καταλάθωμε. Είναι άκόμα παρ’ όλα αυτά ποτισμένες με τó πνεύμα της μαγειίας, της πρωτόγονης νοοτροπίας, έχουν μιá πραγματική ώφέλεια, όσο ό λαός έχει άκόμη μιá παιδαριώδη αντί-

ληψη της ένοχής, και αισθάνεται ότι έλευθερώνεται όταν πληρώση με ώρισμένες ποινές.

“Όσο όμως ή ήθικη συνείδησις σταθεροποιείται, όσο ό άνθρωπος έξοικειώνεται με την έννοια της προσωπικής ευθύνης, με μιá αντίληψη σωστή της ένοχής, αυτή ή έμπιστοσύνη στην ώφέλεια των ποινών θά κλονισθί.

Αί ποινάί δέν θά είναι τότε άρκεται νά γαληνεύουν τás συνειδήσεις. Θά χρειάζεται ένας πιό θέβαιος έξελασμός.

PAUL TOURNIER

ΥΠΑΡΕΙΑΚΗ ΑΓΩΝΙΑ

Του λογισμοῦ μου ή ρομφαία
καταπονείται
στῶν πυροτεχνημάτων τὸ χῶρο
γιὰ λίγο φῶς:
“Τότερα ἀπὸ μιὰ λάμψη
χρῶματα μόνον
καὶ πάλι σκοτάδι...
Ἄκούω τὸ πουλὶ τῆς γνώσης.
Τ’ ἀδιόρατο φτεράκιμά του
γυρνάει δλόγυρά μου.
Ἄπλώνω στὰ τυφλά
νὰ τὸ πιάσω.
Μὰ στὶς ικετήριες παλάμες μου
ἀπομένει τὸ χιμαιρικὸ ἴζημα
τῆς ἀμφιβολίας
καθὼς τὸ σαρκαστικὸ κρώξιμο
βουίξει στ’ αὐτιά μου.
Φλόγα μοῦ καίει τὸ λαιμό.
Νὰ με δροσίσει δὲ νοιάζεται κανεὶς.
Ἄρχοῦμαι στοῦ ἰδρώτα τὸς θρόμβους
π’ ἀδιάκοπα μοῦ κατεβαίνουν στὰ χεῖλη.
Διαβάω γιὰ φῶς...
“Ἐπαρξή μου εἶν’ ή νοσταλγία του,
χαμένος παράδεισος ή ἀνάμνησή του.
Ζῶ με τὴν ἐλπίδα γιὰ φῶς.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΨΥΧΟΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΥΠΟ ΔΙΑΓΝΩΣΙΝ, ΚΑΘΑΡΣΙΝ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΝ)

Εισαγωγή.

Πῶς πρέπει νὰ ἴδῃ σήμερον ὁ ἄνθρωπος καὶ ἰδιαιτέρως ὁ διανοούμενος καὶ ὁ ἡγέτης τὴν πνευματικὴν του ὑπόστασιν καὶ πῶς πρέπει νὰ στραφῇ συμπαιθικῶς πρὸς τὸν συνάνθρωπόν του; Ποιοὶ εἶναι οἱ σημερινοὶ κίνδυνοι ὡς ἀνησυχητικὰ συμπτώματα πνευματικῆς νόσου τῆς ὑπάρξεώς μας, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐπειγόντως εἰς αὐτὴν πρῶτον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ εἰς τὸν συνάνθρωπόν μας; Διότι σήμερον δὲν διακυβεύεται ὁ ἄνθρωπος ἀπλῶς εἰς τὰ χέρια καὶ τὰ ἄλλα ὄργανά του ἀπὸ τὴν μηχανήν· κινδυνεύει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀπὸ τὸν ἠλεκτρονικὸν ἐγκέφαλον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν σατανικὴν συνεργίαν ὑπὸ τὸ διαβολικὸν προσωπεῖόν τῆς ὑποκρισίας καὶ διπλοπροσωπίας· τοιουτοτρόπως κινδυνεύει ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου, ὄχι τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει· κινδυνεύει μέσα εἰς τὴν σύγχυσιν αὐτὴν νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος π ρ ᾶ γ μ α, καὶ νὰ ἀποξενωθῇ ἀπὸ τὴν θεϊκὴν φύσιν του καὶ νὰ χάσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἄν ἐπιτευχθῇ συνεπῶς ἡ διάγνωσις τῶν συμπτωμάτων τῆς ἐξουδενώσεως τῆς ψυχῆς μας, ὡς ψυχῆς τοῦ ὅλου συγκεκριμένου ἀνθρώπου, τοῦτο θὰ μᾶς γίνεταί καλὸς δείκτης πρὸς σωτηρίαν μας.

Ἄν ὅμως ἐπιδιωχθῇ ἐκ μέρους μας καὶ ἡ ἀνάλογος θεραπευτικὴ ἀγωγή, τοῦτο θὰ κάμῃ πραγματικότητα τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἡ μαθητεία μας, ἡ οἰκοδομὴ μας καὶ τὸ οἰονδήποτε ἔργον μας θὰ εἶναι ἐπίσης πρὸς λύτρωσίν μας, οὐδέποτε δὲ λογοκοπία.

Α'. Ο ΑΦῆΡΗΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

1. Ἀφρημένη γνώσις καὶ χριστιανικὴ ζωὴ.

α) Ἰωάννης ὁ Ἐθαγγελιστής.

Ὡς ἐκ τούτων ὁ γόνιμος θεολογικὸς στοχασμὸς, ὑπ' αὐτὸν δὲ καὶ οἰοσδήποτε ἄλλος, ὡς ὁ φιλοσοφικὸς, ὁ παιδαγωγικὸς, ὁ ψυχολογικὸς καὶ εἴ τις ἄλλος, προσγειοῦται ὑπὸ ὄρους ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», δὲν ἀεροβατεῖ, προσγειούμενος δὲ διακονεῖ, ὑπηρετεῖ, κρίνει, καίει, καθαρίζει, πάσχει, προσφέρεται εἰς διαδικασίαν σπόρου εἰς «τὸ γεώργιον» τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς δόξαν Του καὶ ἀνυψοῦται πάντοτε πάλιν εἰς τὸν οὐρανὸν πλησίον τοῦ Θεοῦ του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πλαισιοῦται ὁ Χριστιανὸς ἄνθρωπος ἐντὸς τῆς «αἰωνίας ἀληθείας», ὅπως λέγει ὁ Søren Kierkegaard, ἡ δὲ «αἰωνία ἀλήθεια» εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ὄλην ὑπαρξίν μας συνίσταται εἰς τὴν «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ ὑπόστασιν καὶ πραγμάτων σὶν μας⁽¹⁾. Ἄλλὰ τότε καὶ «ἡ αἰωνία ἀλήθεια» στοχάζεται καὶ πραγματοποιεῖται, κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Θεὸν ὑπαρξίν τοῦ ἀνθρώπου ἐν Θεῷ καὶ διὰ τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν μας καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ. Δηλαδὴ δὲν στοχάζεται τότε διὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, χωρὶς τὴν πραγμάτων σὶν τῆς πρώτιστα εἰς τὴν ἰδικὴν μας ὑπαρξίν. Τοῦτο συντελεῖται ὅμως πάντοτε κατὰ τὸ μέτρον, κατὰ τὸ ὁποῖον τοῦ Θεοῦ, «ὁ Λόγος σὰ ρ ξ ἐ γ έ ν ε τ ο καὶ ἐ σ κ ἡ ν ω σ ε ν ἐ ν ἡ μ ῖ ν» καὶ

(1) Πρβλ. Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρη, Πατερικὴ ἐξέψωσις τοῦ ἀνθρώπου..., σ. 110 ἐξ., καὶ Ἰω. 1, 14.

«σκηνοῦται» πάντοτε ἐντός μας κατὰ τὴν πορείαν τῆς προσωπικῆς μας ἱστορίας.

Πλὴν τοῦτο προϋποθέτει καὶ συνεπάγεται, ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ἀπλῆ, «ἀφηρημένη γνῶσις καὶ κατανόησις» καὶ μόνον, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς τοιαύτη εἶναι ἐπίσης οὐσία καὶ περιεχόμενον καὶ ὄχι ἐξωτερικὸν περίβλημα «κεκονιαμένων τάφων»⁽²⁾ ἢ «τοίχων κεκονιαμένων»⁽³⁾. Εἶναι ψυχὴ τε καὶ σῶματι ὑπαρκτὴ καὶ ἐξελισσομένη πραγματικότης καὶ ὄχι φαντασιοκοπία καὶ λογοκοπία, ἀλλὰ λόγος καὶ κήρυγμα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὡς κατάθεσις προσωπικῆς μαρτυρίας εἰς «ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης διανοίας» (Πρβλ. Ματθ. 22, 37), ζωντανὴν προσπάθειαν πρὸς βίωσιν καὶ πραγματοποίησιν τῆς ἀληθείας αὐτῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν προσωπικὴν βίωσιν τοῦ καταθέτοντος μάρτυρος.

ε) Παῦλος.

Ὁ μέγας καὶ μακάριος Παῦλος ἐντοπίζει ὡς ἐξῆς τὴν ἀλήθειαν τῆς ζωῆς μας, τὴν ὁποίαν προηγουμένως ἐγνώριζεν ὡς ζωὴν καὶ ἔζη πάντοτε μετ' ὅλην τὴν ὑπαρξίν του: «τοῦ γινῶναι τὸν Χριστὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰ πῶς καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελειώμαι [καὶ δεδικαίωμαι], διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. Ἀδελφοί, ἐγὼ ἑμαυτὸν οὐπω λογίζομαι κατεληφέναι» ἐν δέ, ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»⁽⁴⁾. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μᾶς δίδει ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Ἔνα τὴν προσγγείωσιν τῆς Πίστεως του ὡς καὶ τὸ διάγραμμα τῆς εἰς τὸν θεολογικὸν του στοχασμὸν ὡς οὐσίαν πορείας πραγματικῆς προσωπικῆς ζωῆς διὰ «τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονό-

τας»⁽⁵⁾. Ὁ στοχασμὸς τῆς θεολογικῆς σκέψεως του εἶναι συγχρόνως Χριστολογουσα Θεολογία ὡς βιωματικὴ πράξις χριστιανικῆς ζωῆς, θεωρία ὡς τρόπος θεωρήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπαρξικὴ θεογνωσία ὡς ἀγὼν σωτηρίας καὶ θεώσεως ἐν τῇ βίῳσει καὶ οἰκειοποιήσει τῶν τοῦ Μυστηρίου ἐν γένει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἰδίᾳ τῶν τοῦ Μυστηρίου Του ὡς ζωοποιῶν δυνάμεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ Του καὶ τῆς θριαμβευτικῆς Ἀναστάσεώς Του. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐννοεῖται διὰ τὸν Παῦλον καὶ διὰ πάντα Ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ οὔτε ἀπλῶς ἡ Χριστολογουσα ἢ Χριστοκεντρικὴ Θεολογία χωρὶς τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἢ τὸ συνεπακολουθῆν τῆς, τῆς χριστιανικῆς ψυχικῆς ζωῆς οὔτε ἡ δὴθεν βιωματικὴ χριστιανικὴ ζωὴ χωρὶς τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἢ τὸ συνεπακολουθῆν τῆς Χριστολογουσῆς Θεολογίας ὡς Μυστηρίου καὶ ἀληθοῦς Διδασκαλίας. Οὐδὲν θεμελιωδέστερον τῆς «ἐν Χριστῷ ζωῆς».

Ἡ Θεολογία συνεπῶς τοῦ Παύλου καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης γενικώτερον δὲν εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον Θεολογία κηνηγητοῦ τῆς συστηματικῆς σχολαστικῆς διδασκαλίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάγκη ὡς ὑγιоῦς Δογματικῆς, εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐμφανίσεως καὶ δράσεως τῆς αἰρέσεως καὶ εἰς αὐτὴν προσέτι τὴν Καινὴν Διαθήκην· δὲν εἶναι πρῶτον Θεολογία διατυπώσεως τῆς διδασκαλίας τῆς χριστιανικῆς πίστεως ὡς «ἀντικειμενικῆς ἀληθείας» καὶ περιφρουρήσεώς της, ἀλλὰ πρῶτιστα εἶναι Θεολογία τῆς μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἱστορίας ὡς ἱστορίας τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Heilsgeschichte⁽⁶⁾), ὁ δὲ στοχασμὸς τῆς εἶναι ζωντανὴ ἀναπαράστασις βιώσεως τοῦ Μυστηρίου τῶν γεγονότων της (Πρβλ. Γαλ. 2, 19 ἐξ. καὶ 3, 1). Ὁ στοχασμὸς αὐτὸς ζυμῶνεται μετὰ τὴν ζύμην τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν

(2) Ματθ. 23, 27 ἐξ.

(3) Πράξ. 23, 3 ἐξ.

(4) Φιλίπ. 3, 10 ἐξ.

(5) Ἰακ. 3, 9. Πρβλ. καὶ Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρη, Πατερικὴ ἐξέφωσις τοῦ ἀνθρώπου ὡς «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ ἀνθρωπολογικὴ καταείωσις του, «Ἀπόψεις Χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας» 1970, σ. 120 ἐξ.

(6) Πρβλ. Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρη, Τὸ Χρυσόστομικὸν Κήρυγμα ὡς κίνητρον συγχρόνου θεολογικῆς πορείας... 1970, σ. 7 ἐξ.

πρακτικήν συμπεριφορὰν καὶ ζώην ὡς εἰς φλέγον σημεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ θεολογοῦντος Χριστιανοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποφεύγεται ἡ σύγκρουσις καὶ τὸ διαζύγιον μεταξὺ γνώσεως καὶ πρακτικῆς ζωῆς, κατανοήσεως καὶ ἐνεργείας. Ἡ γνώσις καὶ ἡ κατανόησις ἐρχεται μάλιστα τότε ὡς ἄνωθεν δωρεά, τοῦτο δὲ μᾶς εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν τοῦ μακαρίου Παύλου, καθ' ἣν συνειδητοποιεῖ εἰς τοὺς Γαλάτας τὴν πνευματικὴν των κατάστασιν ὡς εἰδωλολατρῶν καὶ Χριστιανῶν μὲ τὸ «νῦν δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ»⁽⁷⁾.

Ἐπ' αὐτὴν τὴν πορείαν βυθομετρεῖ ὁ Χριστιανὸς ἢ ὁ Θεολόγος τὴν ὑπαρξίν του καὶ καταλήγει μὲ τὸν S. Kierkegaard: «Ὅ, τι πράγματι χρειάζομαι, εἶναι νὰ τακτοποιηθῶ μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μου, νὰ τακτοποιηθῶ δὲ ἐν πάσῃ εὐλικροειᾷ μὲ αὐτόν» ὅ,τι μοῦ χρειάζεται, ἀναφέρεται εἰς τὸ τί ὀφείλω νὰ πράξω καὶ ὄχι εἰς τὸ τί ὀφείλω νὰ γνωρίζω... Δι' ἐμὲ προκύπτει τὸ πρόβλημα νὰ εὔρω τὴν ἀλήθειαν ὄχι ὅμως μίαν θεωρίαν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλ' αὐτὴ εἶναι προσωπικὴ δι' ἐμὲ καὶ ὄχι διὰ τοὺς ἄλλους μόνον· εἶναι βιωτὴ ἀλήθεια, τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι ἢμπορεῖ νὰ γίνῃ προσωπικὴ μου ζωὴ· εἶναι ἐπίσης βιωτὴ ἀλήθεια, τοῦτο δὲ σημαίνει πάλιν, ὅτι ὀφείλει νὰ γίνῃ προσωπικὴ μου ζωὴ. Τὸ πρόβλημα δι' ἐμὲ εἶναι νὰ εὔρω τὴν εἰκόνα «ὑπογραμμοῦ» μου, διὰ τὴν ὁποίαν εἶμαι ἔτοιμος ἀπὸ τὴν οὐσίαν καὶ ψυχικὴν δομὴν τῆς ὑπάρξεώς μου, ὑπὸ τὴν πίστιν δηλαδὴ τῆς ὁποίας ἔχω τὰς ὑπαρξιακὰς προϋποθέσεις νὰ ζήσω καὶ νὰ ἀποθάνω»⁽⁸⁾. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν μᾶς δίδει ὁ Kierkegaard καὶ τοὺς δύο πόλους τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ τοῦ χριστιανικοῦ θανάτου ὡς κοιμήσεως τῆς προσωπικῆς ὑπάρξεως, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐξασφαλίζει προσωπικὸν διεξοδικὸν καὶ νικηφόρον προσανατολισμὸν τῆς. Τὸν δρόμον τοῦ προσανατολισμοῦ τούτου καὶ τὴν δύναμιν

τῆς πραγματώσεώς του εἰς τὴν ζώην μας ἐπεσήμανεν ἀνωτέρω καὶ κατέδειξε διὰ τῆς ζωῆς του ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὡς ἐπίσης καὶ ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι καὶ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Kierkegaard δὲν ἀφήνει ὑπονοούμενα εἰς τὸ θεμελιώδες τοῦτο πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πνευματικῆς ἀπὸ Θεοῦ ὑπάρξεως. Διὰ τοῦτο ὁμολογοῦσεν, ὅτι ὡς διδάσκαλόν του ἢμποροῦσε νὰ εἶχε καὶ τὸν Σωκράτη ὡς νοσταλγὸν τοῦ Θεοῦ⁽⁹⁾, μοναδικὸν του ὅμως διδάσκαλον καὶ πρὸ πάντων Σωτηρατοῦ μοναδικὸν ἀνεγνώριζε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν⁽¹⁰⁾. Τοῦτον δὲ ἢμπορεῖ ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανὸς νὰ ἀναζητῇ καὶ νὰ ἐνσαρκώσῃ μετὰ καιρίαν ἀπόφασιν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ του κόσμου ὡς Ἐαυτόν του εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν καὶ μυστηριακὴν ζώην, εἰς τὴν ἀντίστοιχον διακονίαν καὶ εἰς τὴν προσωπικὴν πνευματικὴν ζώην ἐν γένει, εἰς τὴν χριστιανογενεσίαν του.

2. Ἀφηρημένη συναισθηματικότης.

Οὕτως ἀντιμετωπίζεται ἡ φαντασίωσις καὶ τὸ ἀπροσγείωτον ὄχι ἡ ὑγιῆς φαντασία καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἀπογείωσις, ἀλλὰ ἡ πνευματικὴ, δηλαδὴ, ἀρρώστια ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἢμπορεῖ κανεὶς νὰ χριστιανολογῇ καὶ νὰ θεολογῇ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ λησμονῇ τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ὁ Χριστιανὸς καὶ ὁ θεολόγος πρέπει νὰ χριστιανολογοῦν πρώτιστα καὶ πάντοτε διὰ τὴν ὑπαρξίν των εἰς τακτικὴν συνεχοῦς μαθητείας ὑπὸ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς μοναδικὸν τρόπον ἀπολακτίσεως τοῦ φαρισαϊσμοῦ, τοῦ δουρείου τούτου ἵππου τοῦ διαβόλου εἰς τὴν προσωπικὴν μας ὑπαρξίν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτως ἀντιμετωπίζεται καὶ ἡ ἀληθοφανὴς κατὰ θεωρίαν ἀφηρημένη λογοκοπία· αὕτη ἐξακοντίζεται εἰς τὸ φανταστικὸν ἄπειρον ἀπομακρυνομένη κατ' οὐσίαν καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναδυομένη ὡς αἴρεσις· ἢ προσεγγίζει κατὰ θεωρητικὴν διδασκαλίαν τὸν

(7) Γαλ. 4, 9.

(8) Πρὸβλ. G. W. Lowrie, Das Leben S. Kierkegaard, (Ἡ Ζωὴ τοῦ S. Kierkegaard), 1955, σ. 74 ἐξ.

(9) Πρὸβλ. Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρη, Πατερικὴ ἐξέψωσις τοῦ ἀνθρώπου..., σ. 104 ἐξ.

(10) Πρὸβλ. Ματθ. 23, 10. «μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐστὶν εἰς, ὁ Χριστός».

Θεόν, ἀλλ' ἀποκόπτει τὴν οὐσιώδη καὶ πραγματικὴν ἐπικοινωνίαν μετ' Αὐτοῦ, ἀγνοοῦσα καὶ παραθεωροῦσα τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπομακρυνομένη ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς προσήγγισεν ἐποπτικώτατα τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, μὲ τὴν ἐνανθρώπησίν Του «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», διὰ τὴν ἀνοίξῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν δρόμον τῆς μόνης δυνατῆς προσεγγίσεως τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον διὰ μέσου τοῦ Μυστηρίου τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, διὰ μέσου τοῦ Μυστηρίου τῆς ἐνσάρκου Κενώσεώς Του, ἐπὶ γῆς Πολιτείας Του, Θυσίας Του, Ἀναστάσεώς Του, Ἀναλήψεώς του εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ Ἐπανόδου Του ὡς εὐλογημένου ἐρχομένου».

«Φανταστικὸν εἶναι», λέγει ὁ S. Kierkegaard, «ὅτι ἐν γένει ἐξωθεῖ μὲν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ἄπειρον, ἀλλὰ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τῆν οὐσίαν τοῦ ἑαυτοῦ του ἢ τὸν παρεμποδίζει τὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του»⁽¹¹⁾. Τοῦτο δὲν ἔχει καὶ τὴν ἐλαχίστην σχέσιν μὲ τὴν ἀπὸ τὴν φρασεολογίαν ὑπενθυμιζομένην, ἀλλὰ κατ' ἄλλον ψυχικὸν τρόπον διαδραματιζομένην κατὰστασιν τῆς προσφοράς καὶ τῆς θυσίας «εἰς τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν» δύναμιν καὶ «εἰρήνην» (Πρὸβλ. Φίλιπ. 4, 7 ἔξ.). Εἰς τὸ θεμελιώδες, ὅσον καὶ ἀνθρωπιστικὸν τοῦτο σημεῖον τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου καλοῦνται νὰ συμβάλλουν ἀνθρωπογενετικῶς, φιλοσοφία, ψυχιατρικὴ, ψυχολογία, παιδαγωγικὴ καὶ παντὸς εἶδους ἀνθρωπιστικὴ προσπάθεια. Διὰ τὴν συνειδητοποιεῖται εἰς τὴν συνέχειαν.

Τοῦτο ἀπαιτεῖ ὅμως χριστιανικὴν ἀρύπνισιν καὶ συναίσθησιν περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὁπότε ἀναδίδεται ἡ συνείδησις, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν ἴδιαν τὴν ὑπαρξίν του μηδενιστικῶς. Φιλοσοφεῖ καὶ ψηλαφεῖ τὴν θεϊκὴν ἀφετηρίαν του καὶ καταγωγὴν, ἐπισημαίνει τὴν ἀντίστοιχον πνευματικὴν πορείαν του ἐξικινουμένην πέραν τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἀγωνίζεται διὰ «καινὴν κτίσιν» (Πρὸβλ. Β' Κορ. 5, 17), μὲ τὸν ἑαυτόν του διαποτί-

ζοντα τὴν ὑπαρξίν του εἰς συγκεκριμένην «ὁδόν» (Ἰω. 14, 6), ἢ ὁποῖα σχετίζεται ἀμέσως μὲ τὸν ἄνθρωπον.

Δὲν προσανατολίζεται οὕτω πὼς ὁ ἄνθρωπος; Τότε καταντᾷ τραγικῶς καὶ εἰρωνικῶς καὶ τανάπαυιν εἰς ἓνα τρόπον ἐντυπωσιακῆς μὲν σκέψεως, ἀλλὰ χωρὶς στόχους, οἱ ὁποῖοι νὰ ἀπορρέουν καὶ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὸν συγκεκριμένον τελικὸν στόχον τοῦ ἑαυτοῦ του· καταντᾷ εἰς σκέψιν πρὸς σκεπτικὴν αἰώρησιν, διότι δὲν ἔχει ἔρμα σταθεροποιήσεως τῆς εἰς διόδευσίν' περιφέρειται ἐμπλεως νοσηρᾶς «ἀφ' ἣρ ἡ μὲν ἡς συναίσθηματικότητος», ἢ τοι «πλήρης συναισθημάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνήκουν εἰς κανένα πραγματικὸν ἄνθρωπον». Οὕτε καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀνήκουν. Διότι τὰ αἰσθήματα τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνεργείας Του, πρὸς τὸν ἄνθρωπον ψηλαφοῦμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις «ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμᾶς θεοποιήσῃ»⁽¹²⁾, διὰ τοῦ τιμίου Σταυροῦ Του, τῆς ἀναστάσεώς Του, τῆς ἀναλήψεώς Του εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τῆς Δευτέρας Παρουσίας Του ἢ Κρίσεως, ὅπου αἱ ἐνεργεῖαι τῶν αἰσθημάτων Του ἀπευθύνονται συμπαθητικῶς καὶ λυτρωτικῶς πρὸς τὸν συγκεκριμένον ἄνθρωπον καὶ εἰς τὴν συγκεκριμένην ἐμπερίστατον περίπτωσιν του. Τοῦ νοσηροῦ ὅμως καὶ ἐκφυλιζομένου πνευματικῶς καὶ βιολογικῶς ἀνθρώπου τὰ αἰσθήματα δὲν προκαλοῦνται ἀπὸ τὸν τάδε συγκεκριμένον ἄνθρωπον καὶ δὲν ἀπευθύνονται εἰς τὸν τάδε συγκεκριμένον ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀνήκουν δῆθεν εἰς μίαν «ἀφρημένην ἀνθρωπότητα»⁽¹³⁾· χωρὶς ἀνθρώπους ὅμως.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμπορεῖ νὰ συγκινήται, καὶ νὰ κλαίῃ κανεὶς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τραγικοῦ θεάματος διὰ τὸν ἄνθρωπον, τὸ ὁποῖον παρακολουθεῖ, διὰ «τὴν περάσῃ ἢ ὥρα» ἢ διὰ «τὴν σκοτώσῃ τὴν ὥρα» του εἰς θεατρικὸν ἢ κινηματογραφικὸν ἔργον, ὡς μᾶς ἔλεγεν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος Σπ. Μ. Καλλιάρης, ἀλλὰ νὰ ἀδιαφορῇ κυνικῶς καὶ ἀπανθρώπως, εἰς τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον ἀντικρούει ἐξερχόμενος

(11) S. Kierkegaard, Die Krankheit zum Tode, (Ἡ πρὸς θάνατον ὀρρώστια), 1950, σ. 25 ἔξ.

(12) Μ. Ἀθανασίου, Κατὰ Ἀρειανῶν I, 38-39 καὶ II, 47-70. π. φ. 25, 192.

(13) S. Kierkegaard, μν. ἔργ., σ. 25.

τοῦ θεάτρου μὲ θῦμα τὸν νεκρὸν ὁδηγὸν τοῦ αὐτοκινήτου του.

Διὰ τοῦτο ἓνα ὑγιᾶς ἀγωνιζόμενον καὶ στοχαζόμενον Χριστιανὸν ἡμπορεῖ νὰ διδάσκη θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς οἰονδήποτε θεατρικὸν ἢ κινηματογραφικὸν ἔργον, ὡς ἄλλωστε καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ θέατρον τῆς ζωῆς ἰδιαίτερος ἀπεναντίας καὶ τὸ πνευματικώτατον ἔργον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ὡς τὸ βαθυνούστατον δημιουργημα τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰονδήποτε ἄλλον εἰς τὴν «ἀφῆρημ ἐν ἡν σ υ ν α ἰ σ θ η μ α τ ἰ κ ὸ τ η τ α», ἢ ὁ ὅποιος ὄνειροβατεῖ στρεφόμενη πρὸς μίαν ἀνύπαρκτον «ἀφῆρημ ἐν ἡν ἀνθρῶπ ὸ τ η τ α», σύμπτωμα θανάσιμον τοῦ πνευματοκτόνου καὶ ἐκφυλιστικοῦ νοσήματος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἡθοποιίας τῶν ἡμερῶν μας⁽¹⁴⁾. Ψυχολογία, ψυχιατρικὴ, φιλοσοφία καὶ παιδαγωγικὴ θὰ καταξιωθοῦν ὄντως μόνον εἰς τὴν ἀντίστοιχον ἀνθρωπιστικὴν προσπάθειαν τῆς συναισθήσεως, συνειδητοποιήσεως καὶ θεορατείας τῆς ἐκφυλιστικῆς νόσου φρυγιδεύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὸν συνάνθρωπὸν του. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαίτερος διὰ τὴν ποίησιν, τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν τέχνην γενικώτερον, τὸ θέατρον, τὸν κινηματογράφον καὶ διὰ τὴν νομοθεσίαν ὡς ἀνθρωπιστικὴν πολιτικὴν ἀγωγήν εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι εἰς τὸ ἔξωτερικὸν περιβλεπόμενον τῶν προσώπων⁽¹⁵⁾.

Ἄλλὰ τοῦτο ἰσχύει, ὄχι ὀλιγότερον, καὶ δι' αὐτὴν τὴν μηχανὴν, τὴν τεχνικὴν καὶ τὸν τεχνικὸν μας πολιτισμὸν γενικώτερον. Ὑπὸ τὸν πολιτισμὸν μας τῆς ἡθοποιίας, ὁ ὅποιος ἀγνοεῖ τὸν Θεὸν καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἄνθρωπον, χρησιμοποιοῦνται τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θαυμάσια τῆς δημιουργίας Του ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ματαιότητα, τὸν ἐμπαιγμὸν καὶ τὴν πρόκλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Χρησιμοποιοῦνται π.χ. διὰ περιπάτους ἀνθρώπων ἢ μηχανημάτων εἰς τὴν σελήνην ἢ ὁπουδήποτε ἄλλου

(14) Πρβλ. Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρι, Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἱστορικὴν συνάντησιν Χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ..., σ. 30 ἐξ.

(15) Πρβλ. Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρι, Δύο δοκίμια ἐπικαίρου κοινωνιολογίας, 1970, σ. 7 ἐξ. καὶ 25 ἐξ.

ἔξω τῆς γῆς μας πρὸς ἐντυπωσιασμόν, ἀλλὰ μὲ ἐλάχιστα, ἂν ὄχι ἀνύπαρκτα, φιλιάνθρωπα τ.ξ. πρακτικὰ ὠφέλη, διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐξοδεύονται δὲ πρὸς τοῦτο μυθικὰ ποσὰ καὶ ἀπασχολοῦνται οἱ πλεονεκαὶ καὶ δυναμικοὶ ἄνθρωποι. Εἰς τὴν γῆν μας πάλιν, τὴν ὁποίαν ὡς κατοικίαν μᾶς ἠυλόγησεν ὁ Θεὸς «νὰ πληρώσωμεν καὶ κατακυριεύσωμεν» (Γενέσ. 1, 28), ἀφοῦ τὴν ἐγκαταλείπουν οἱ ἰσχυροί, λιποτακτοῦντες ὡς ἀνωτέρω εἰς τὸ διάστημα, ἐδῶ εἰς αὐτὴν ἀποθηκεύουν, εἰς τακτικὴν ἄφρονος πλουσίου τῆς παραβολῆς (Πρβλ. Λουκ. 12, 16 ἐξ. Ἐπίσης Λουκ. 16, 19 ἐξ.), τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν εἰς μέσα τρόμου καὶ δὲν τὴν θέτουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τὴν εἰρήνην δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν π.χ. νὰ ἀνεβάσουν τὰ ὕδατα τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, νὰ ἀρδεύσουν τὴν περιοχὴν τῆς Πενταποταμίας καὶ νὰ καταστήσουν εὐφορωτάτην τὴν περιοχὴν πρὸς καταπολέμησιν τῆς πείνης ἢ νὰ τιθασεύσουν ἄλλου τοὺς ποταμούς, ὡς εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Πακιστάν, πρὸς «κατακυριεῦσιν τῆς γῆς» καὶ εἰς ἔκφρασιν ἀγάπης πρὸς τὸν οἰονδήποτε συνάνθρωπὸν μας κατ' ἐντολήν καὶ εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος θριαμβολογεῖ ἀγνοῶν καὶ τὸν Θεὸν μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς λογικῆς του, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς πρὸς «κατακυριεῦσιν τῆς γῆς» ὡς κατοικίας του. Ἀλλὰ τότε ἡ φύσις μὲ στεναγμὸν διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς μᾶς διδάσκει μὲ τὸν πρωτοφανῆ, μετὰ ἐκεῖνον τοῦ Νῶε, κατακλυσμὸν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Πακιστάν, πόσον ἀνόητοι, ἀάφρονες» καὶ ἀδύναμοι εἴμεθα ἀνυπεράσπιστοι ἀπὸ τὸν Θεόν.

3. Ἀφηρημένη βούλησις.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπαρνεῖται ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τὴν οὐσίαν τῆς υπάρξεώς του καὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ζωῆς του, ἀπαρνεῖται τὸν συνάνθρωπὸν του ὡς συγκάτοικόν του ἐπὶ τῆς γῆς. Δὲν ἔχει ἴσως καταντήσει ἀκόμη εἰς μηδενισμόν τῆς ζωῆς του, ὡς ὅτε ἐγκλείεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ ἐγώ του. Ὀνειροβατεῖ ὅμως εἰς τὸ ἀτελείωτον ἢ εἰς τὸ, μὲ βάσιν τὸν ἄνθρωπον, ἀπρογραμματίστον καὶ ἀπερίσκεπτον, διότι ἢ ὑπὸ τοὺς ἀνέμους τοῦ Αἰόλου φαντα-

σία του δὲν ἔχει τέραμα. Ἄλλ' ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ λόγου μας, εἰς «τὸ φαντασιώδες ἀπροσγείωτον χάνει ὁ ἄνθρωπος ὁλονὲν καὶ περισσότερον τὴν ὀδηγητικὴν εἰκόνα του, τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του»⁽¹⁶⁾. Χάνει δὲ τὸν ἑαυτὸν του αὐτὴν τὴν φορὰν εἰς τὸν δρόμον τῆς προσγειωτικῆς ἐπόψεώς του, διότι μὲ τὴν «ἀφηρημένην γνῶσιν» καὶ τὴν «ἀφηρημένην συναισθηματικότητά» του χάνει καὶ τὸν ἰδιαίτερον τρόπον τῆς ἐκφράσεως τῆς προσωπικότητός του, τὴν βούλησίν του. Ἡ θέλησίς του χάνει τὴν πραγματικότητά, διότι δὲν ἄπτεται τῆς πραγματικότητος. Εἶναι καὶ αὐτὴ «φανταστικὴ καὶ ἀφηρημένη βούλησις». Ὅ,τι θέλει, ἢ εἶναι ἀπραγματοποιήτον, ἐφ' ὅσον παραθεωρεῖ τὰ μικρὰ καὶ σπουδαῖα πραγματοποιήσιμα μὲ τὴν ὄνειροβασίαν τῶν μεγάλων, ἢ, ἂν εἶναι πραγματοποιήσιμον, δὲν πραγματοποιεῖται, ὡς ὀφείλει, εἰς τὴν ὑπαρξιν πρώτιστα τοῦ θέλοντος, δὲν λαμβάνει σάρκα καὶ ὀστᾶ εἰς τὴν ζωὴν του, τὴν ὁποῖαν ὡς προσγειώσιν ἔχει ἐγκαταλείψει. Ἡ ἀναβολὴ εἶναι ἐπίσης τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς «ἀφηρημένης βουλήσεως» του.

Μετὰ τὰ τρία νοσογόνα χαρακτηριστικά:

- 1) τῆς «ἀφηρημένης γνώσεως καὶ κατανοήσεως»,
- 2) τῆς «ἀφηρημένης συναισθηματικότητος» καὶ
- 3) τῆς «ἀφηρημένης βουλήσεως ἔχομεν τὴν νόσον τῆς «ἀφηρημένης καὶ ἀπομονωμένης» ὑπάρξεως».

ὑπὸ αὐτὴν συσσωρεύει ἴσως ὁ ἄνθρωπος «πετερόεντα ἔτη», τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδεμίαν ἔχουν σχέσιν καὶ προσέγγισιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ διερευνήσῃ καὶ ἀξιολογήσῃ τὴν ὑπαρξίν του ὁ Χριστιανός, ὁ κληρικός, ὁ θεολόγος, ὁ διδάσκαλος, ὁ καθηγητής, ὁ ποιητής, ὁ λογοτέχνης, ὁ θεατρικός καὶ κινηματογραφικός συγγραφεύς, ὁ μυθιστοριογράφος καὶ διηγηματογράφος, ὁ μουσικός, ὁ πολιτικός, ὁ στρατιωτικός, ἐν γένει ὁ ἡγέτης, εἰς τὰ πρόσω-

πα τῶν ὁποίων δέον νὰ ἐνσαρκωθῇ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ παράδειγμα τῶν διδασκάλων τοῦ λαοῦ. Διότι ὁ ὡς ἀνωτέρω νοσηρὸς τύπος τοῦ ἀνθρώπου ἴσως δὲν ἀρνεῖται ὁμολογητικῶς τὴν ἀνθρωπογενετικὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν συσχετισμὸν τῆς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀποκόπτει ὅμως ἀπὸ τὴν προσωπικὴν ἀρετὴν καὶ ζωὴν τῆς ὑπάρξεώς του. Τοῦτο δὲ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἐκκοσμίκευσιν.

Β'. Ο ΕΚΚΕΚΟΣΜΙΚΕΥΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

1. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ κόσμος.

Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «ἀφηρημένην καὶ ἀπομονωμένην ὑπαρξιν» ἔχομεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν βαθμιαίως καὶ τὴν «ἐκκεκοσμιευμένην» ἢ «μηδενιστικὴν ὑπαρξιν». Τὰ προηγούμενα δεικνύουν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν διάκειται ἐχθρικῶς πρὸς τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον καταξιώνει, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐξαρτᾶ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν κόσμον ἢ ὑποτάσσει τοῦτον εἰς τὸν κόσμον. Ἀπεναντίας ἀνυψώνει καὶ καθιστᾶ τὸν ἄνθρωπον κύριον τοῦ κόσμου πλαισιώνουσα τοῦτον διαβατικῶς καὶ ὑπὸ ὄρους εἰς τὸν κόσμον⁽¹⁷⁾.

1) «Ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν⁽¹⁸⁾,

2) «πληρώσασθαι καὶ κατακυριεύσασθαι αὐτόν»⁽¹⁹⁾, καὶ

3) νὰ τὸν διαβῇ νικηφόρος ὡς φράκτιν στίβου καὶ νὰ προσπεράσῃ ὡς κοινωνὸς καὶ συνεργάτης τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν αἰωνιότητά Του.

Διὰ τοῦτο δεικνύει ἐπίσης ἡ χριστιανικὴ πίστις, πόσον θανατηφόρος καὶ ἐκφυλιστικῶς νοσεῖ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπαρξις, ὅταν ὑποδουλοῦται εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐγκλείεται ἀσφυκτικῶς εἰς αὐτόν. Τοῦτο συμβαίνει ἄλλωστε μὲ παντὸς εἶδους δουλείαν, ἐκτὸς τῆς εὐλογημένης ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα ἐξασφαλίζει ἑκατὸν τοῖς ἑκατὸν τὴν αἰωνιότητά Του.

(17) Πρβλ. Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρη, Πατερικὴ ἐξέφωσις τοῦ ἀνθρώπου..., σ. 111 ἐξ.

(18) Γενέσ. 2, 15.

(19) Γενέσ. 1, 28.

(16) S. Kierkegaard, μν. ἔργ., σ. 25.

Χωρίς τὸ στοιχείον τῆς αἰωνιότητος ἐγκλείεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐγκοσμιότητα καὶ τὸ ἀδιέξοδον, τοῦτο δὲ «σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος χάνει τὸν ἑαυτόν του»⁽²⁰⁾ μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν του ἀπὸ τὸν Θεόν του ὡς ἀρχὴν καὶ τερματισμόν του. Χάνει ἀπὸ τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου τῆς συνειδήσεως καὶ βουλήσεώς του τὸν στόχον, τὸ μέσον καὶ τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπογενεσίας=χριστιανογενεσίας του. Τὸ κατάντημά του τοῦτο ὡς ἐγκλεισμός του εἰς τὸν κόσμον εἶναι τὸ ἄκρως ἀντίθετον μιᾶς φαντασιολήπτου φυγαδεύσεώς του εἰς ὀμιχλώδη αἰωνιότητα, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνει λόγος ἀνωτέρω. Τότε ἐξηκοντίζεται καὶ περιεπλανᾶτο εἰς τὸ ἀπροσγείωτον, τὸ συγκεχυμένον καὶ τὸ ἀκαθόριστον. Τώρα κλείεται ὁλοῦν καὶ περισσότερον εἰς τὸ «καθούκι» τοῦ «ἑαυτοῦλη» του, ἐντὸς τοῦ ὁποίου παραμένει διαρκῶς ἀνώριμος καὶ βαίνει πρὸς τὸν μαρασμόν του. Διότι, χωρὶς τὴν διέξοδόν του πρὸς τὴν αἰωνιότητα, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν φυσικὴν διαδικασίαν τῆς ὀριμᾶσεως τῶν διαφορῶν καρπῶν, ἢ ὁποία ὀδηγεῖ βαθμιαίως εἰς τὴν «ἀποκαθούκωσιν». Ὁ μαρασμός του τὸν φθείρει καὶ τὸν ἐξαφανίζει εἰς μηδενισμόν διὰ τὸν ἴδιον, εἰς καταδίκην ὁμῶς διὰ τὸν Θεόν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐμμονῆς του εἰς τὴν κατάραν τὸν καταδικάζει εἰς τὸν «ἐξ ἀσφυξίας» θάνατον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον «ἀντὶ νὰ γίνεταί ὁ ἄνθρωπος ὁ ἑαυτός του», κατὰ τὸ δυνατόν, δηλαδή νὰ ὁμοιοῦται πρὸς τὸν ἀνθρωπογενετικὸν Δείκτην καὶ Δρόμον τῆς χριστιανογενετικῆς πορείας του, ἀντὶ νὰ γίνεταί μία αἰωνία ὄντοτης, γίνεταί «εἰς ἀριθμὸς» ἐπὶ πλεόν, μία πέτρα πεταγμένη φύρδην-μίγδην εἰς τυχαῖον λιθοσωρόν, «εἰς ἄνθρωπος περισσότερον καὶ τίποτε ἐπὶ πλεόν», «μία ἐπανάληψις ἀκόμη» ἐνὸς προϋόντος μηχανῆς, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ἀρρωστημένην νοοτροπίαν του, πρόκειται νὰ καταναλωθῇ καὶ νὰ χαθῇ.

(20) S. Kierkegaard, Die Krankheit zum Tode, (Ἡ θανατικὴ ἄρρώστια τοῦ ἀνθρώπου), σ. 27.

2. Τὸ αἷτιον τῆς κατάρας του.

Εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο τὸ «ἀρχέγονον» στοιχείον του, ὅ,τι ζωογόνον τὸν συνδέει ἀνθρωποπλαστικῶς μετὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν αἰωνιότητα καὶ τοῦ ἐξασφαλίζει συνέχειαν ἀνθρωπίνης καὶ ὄχι ζωῶδους ὑπάρξεως εἶδους κτηνωδίας, ἀχρηστεύεται ἢ καλλίτερον καταπιέζεται καὶ ἀπωθεῖται εἰς τὰ ὀπίσω, διὰ τὰ τὸν καθιστᾷ ὁμῶς ἢ ἐκ τοῦ προσκηνίου τῆς σκηνῆς ἀπουσία του νευρωτικῶν, ἀγχώδη καὶ δυστυχῆ. Τοῦτο δέ, διότι, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, εὐνοῦχεῖ ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑπαρξίν του μετὰ τὴν ἀποστέρησίν της ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, τὸν Θεόν, ὡς δείκτην καὶ «ὑπογραμμόν»⁽²¹⁾ τῆς ἀνθρωπογενετικῆς πορείας του. Κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς «ἀφρημένης γνώσεως καὶ κατανοήσεως», τοῦ «ἀφρημένου συναισθήματος» καὶ τῆς «ἀφρημένης βουλήσεως» ἐλησμόνησε καὶ ἔχασε τὸν ὑπαρκτὸν ἄνθρωπον, διότι ἐλησμόνησε καὶ ἀπώλεσεν ἀπὸ τοῦ ὀπτικοῦ, διανοητικοῦ, συναισθηματικοῦ καὶ βουλητικοῦ τοῦ πεδίου τὸν «ἑαυτόν» του, ὁ ὁποῖος «σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. 1, 14). Τώρα χάνει τὸν ἑαυτόν του τούτον κατὰ ἓνα ἄλλον τρόπον. Λησμονεῖ ὅτι ὁ αὐτός του δὲν ἔμεινεν εἰς τὸν τάφον, ἀνέστη θριαμβευτικῶς ἐκ τοῦ τάφου, ἀνελήφθη εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἀναμένεται χαρμοσύνως ὡς «ὁ εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου». Δὲν ἀντιλαμβάνεται, ὅτι μετὰ τὴν φαινομενικὴν λήθην τῶν ἀνθρωποσωστικῶν καὶ ἀνθρωπογενετικῶν τούτων γεγονότων τοῦ ἐνσαρκωθέντος καὶ σταυρωθέντος ἑαυτοῦ του τοποθετεῖ ἐπάνω του τὸν ὀγκόλιθον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς του, χωρὶς τὴν εὐφρόσυνον ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεώς του καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ Θεοῦ (Προβλ. Λουκ. 16, 22: «καὶ ἐτάφη» καὶ 16, 19 ἔξ.), ἐνῶ θέτει τὴν σφραγίδα τοῦ προσκαίρου καὶ τῆς ματαιότητος εἰς ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν του. Μόνον δὲ ἢ ἐπανεύρεσις τοῦ ἑαυτοῦ του ἦτοι τῆς πίστεώς του εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Νικηφόρου Ἀναστάσεως Ἐκείνου ἠμπορεῖ νὰ ἀποκυλήσῃ τὸν λί-

(21) Α' Πέτρ. 2, 21.

θον»⁽²²⁾ τοῦτον τοῦ τάφου του. Χωρίς τὴν πίστιν αὐτὴν περιφέρεται «κοπιῶν καὶ πεφορτισμένος» (Πρβλ. Μαθ. 11, 28) ὑπὸ τὴν ἀφόρητον ἀτμόσφαιραν τοῦ βάρους τοῦ ὀγκολίθου τῆς ταφῆς του ὡς ἀριθμὸς ἁ-χρῶμος εἰς τὸ μέσον τοῦ πλήθους. Ἔχει χάσει τὸ ἥρωϊκὸν στοιχεῖον καὶ δὲν τολ-μᾶ, ἀναβάλλει καὶ ὑπεκφεύγει νὰ θέσῃ εἰς τὴν ἵπαρξίν του τὸ ἐρώτημα τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, «τί ποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος»⁽²³⁾, «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ θεϊκὴν ἔννοιαν», τονίζει ὁ S. Kierkegaard, τί ὑπὸ τὴν ἔν-νοιαν αὐτὴν γίνεταί ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν πατερικὴν ἔμφασιν⁽²⁴⁾. Ὁ ὡς ἀνωτέ-ρω ὁμῶς ἐξουδενημένος ἄνθρωπος τὸ «εὐ-ρίσκει τολμηρὸν νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἰδιο-τυπίαν του, νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἰδιότυπον δυνατότητα τῆς ὑπάρξεώς του, εἰς τὴν δυνατότητα νὰ γίνῃ ἀντίτυπον καὶ ὁμοίωμα τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος καὶ νὰ μὴν ἐξουδενωθῇ ἐξομοιούμενος πρὸς τὴν ἄμορ-φον μᾶζαν, νὰ γίνῃ ἡ προσωπικότης του. Τὸ εὐρίσκει εὐκολότερον, ἀλλ' εἶναι ὁμῶς ἀλλοίμονον, ἐκφυλιστικόν..., τοῦ εἶναι ἀ-κοπώτερον νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τοὺς ἄλ-λους καὶ νὰ ἰσοπεδωθῇ, νὰ γίνῃ μία πιθη-κίζουσα ἢ παπαγαλιστικὴ ὑπαρξίς, εἰς ἀ-ριθμὸς εἰς τὸ μέσον τοῦ πλήθους»⁽²⁵⁾. Γί-νεται κόλαξ, «ξεσκονίζει», ἀσκεῖται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν εὐκαιριῶν, χωρὶς κα-νένα ἀνώτερον σκοπὸν, ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἀλήθειαν, καθησυχάζει δε τὴν συνειδησίν του, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὴ παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ ἀλήθεια, ὑποτάσσεται εἰς τὴν σκοπιμότητα καὶ συμβατικότητα, ἄγεται καὶ φέρεται ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἢτοι ἀπὸ τὴν σύμφωνον πρὸς τὰς καταστάσεις καὶ πρὸς τὰ συμφέροντά του τακτικὴν, σύρεται καὶ ἀναρριχᾶται, χειροκροτεῖται, ἀναγράφεται τὸ ὄνομα του εἰς τὰς σελίδας τῶν ἐφημε-ρίδων καὶ τῆς ἱστοριογραφίας, πλὴν δια-γράφεται ἴσως ἀπὸ «τῆς Βίβλου τῆς ζωῆς» ὁμῶς⁽²⁶⁾.

3. «Τὸ σῶμα τοῦ θανάτου» (Ρωμ. 7, 24).

Ἄλλ' ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἀρρώστια, ὅ,τι κάνει τὴν ζωὴν ἄνετον καὶ ὑποφερτὴν; Ὅ,τι εὐεργετῆ καὶ εὐηρογέτησε καὶ τοὺς ἄλλους, ἔστω καὶ ἂν ἐπάτησεν ἢ καὶ ἐξα-κολουθεῖ νὰ πατᾶ ἐπὶ πτωμάτων; Ὅ,τι ἐ-ξασφαλίζει ἡρεμίαν νεκρῶν, οἰκογενειακὴν ἀτμόσφαιραν ἀνέφελον, ἐνότητα ἄνευ ὀ-ρων, κοσμικότητα καὶ συμπεριφορᾶν, ἔστω καὶ προσποιτὴν, ἄσπονον; «Ὅπως εἶναι φυσικὸν εἰς τὴν περίπτωσίν μας τῆς ἐκ-κοσμικεύσεως, ὁ κόσμος δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἰδέαν διὰ τὸ πράγματι φοβερόν», σημειώ-νει εἰς ἀφυπνιστικὸν στοχασμὸν ὁ S. Kier-kegaard. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν πνευματικὴν ἀρρώστιαν, τὴν ὁποίαν ἐξίχνιάζομεν καὶ περιγράφομεν, ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους εἴμεθα θρέμ-μα τῆς ἐποχῆς μας. Ἄλλ' οἱ βετεράνοι ἄν-θρωποι τῆς ἐποχῆς μας; Τί συμβαίνει μὲ αὐτοὺς ὡς ἐγκαλεισμένους εἰς τὴν ἐποχὴν μας καὶ μόνον; Ἄγνοοῦν τὸν Θεὸν καὶ χωρὶς τὸ μέτρον Του παραδέχονται μόνον τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς των. Ἐχουν χάσει τὸν ἑαυτὸν των καὶ εἶναι οἱ ἐγκατα-λελειμμένοι χωρὶς τὴν συναίσθησιν τῆς φο-βερᾶς καταστάσεώς των, ἐνὸς «Ἡλί, Ἡλί, λαμὰ σαβαθανάνι, τοῦτ' ἔστι Θεέ μου, ἵνα τί μὲ ἐγκατέλιπες»⁽²⁷⁾, μὲ τὴν ὑπαιτιότητά των. Ἀναστενάζουν εἰς τὸ ἄ-κουσμα τῆς ἀπολείας τοῦ ἑαυτοῦ των, ἀλ-λά παραμένουν συνήθως χωρὶς ἐπιστροφὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν των. Καὶ «αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι, τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἑαυ-τοῦ των δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ὄντοτητα, ὑπὸ πνευματικὴν ἔννοιαν, οὐδεμίαν ὄντοτητα», κραυγάζει ὁ Λανὸς θεολόγος καὶ φιλόσοφος. «Οὐδεμίαν ὄντοτητα, πρὸς χάριν τῆς ὀ-ποίας θὰ ἢμποροῦσαν νὰ τολμήσουν ὀ,τιδήποτε, οὐδεμίαν ὄντοτητα πρὸ τοῦ Θεοῦ». Νηπιάζουν καὶ γελωτοποιοῦνται, ὅπου ἡ ἀν-τιμετώπισις τῶν κινδύνων εἶναι ζήτημα τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπειας, εἶναι δὲ θρασεῖς καὶ ἀδίστακτοι, ὅπου ἡ ἀνθρωπιὰ ἐπιβάλ-λει δέος καὶ θυσίας. «Ὅπως εἶναι φυσικόν,

(22) Μάρκ. 16, 3.

(23) Πλάτ. Θεαιτ. 174B.

(24) Πρβλ. Κωνστ. Ἰω. Σακελλάρη, Πα-τερικὴ ἐξέψωσις τοῦ ἀνθρώπου..., σ. 104 ἐξ.

(25) S. Kierkegaard, μν. ἔργ., σ. 27.

(26) Ἀποκάλ. 20, 15.

(27) Μαθ. 27, 46.

ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀρρωστημένην κατάστασίν μας δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἰδέαν διὰ τὸ πράγματι φοβερόν» καὶ ἐκφυλιστικὸν τῆς ὑπάρξεώς του, διὰ «τὸ σῶμα τοῦ θανάτου»⁽²⁸⁾, τὸ ὁποῖον ἀπειλεῖ τὴν ὄντοτά μας.

Γ'. Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Ἄλλ' ἐδῶ ἔχουν ἀκριβῶς ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία τὸν λόγον των, δηλαδὴ ὅλοι μας οἱ βεβατισμένοι Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι συναισθανόμεθα τὴν εὐθύνην μας ἔναντι τοῦ Θεοῦ, ἡμῶν τῶν ἰδίων καὶ τοῦ συνανθρώπου μας καὶ δὲν ἀνεχόμεθα νὰ εἴμεθα ἢ νὰ γίνωμεν νεκρὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τ.ἔ. τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. Ἡ οἰκογενειακὴ ἀνατροφή, προηγουμένως ἢ συζυγικὴ ἀμοιβαία ἀγωγή, ἢ σχολικὴ ἀγωγή, ἢ θεραπευτικὴ ἀγωγή τοῦ ἱατροῦ, ἢ ψυχοθεραπεία τοῦ ψυχιάτρου, ἢ νοσηλευτικὴ τακτικὴ τῆς ἀδελφῆς νοσοκόμου, ἢ συμπεριφορὰ τοῦ ἐργοδότη καὶ προϊσταμένου, πρὸ πάντων τὸ σύγχρονον ψυχογνωστικόν, νευρῶδες καὶ δυναμικὸν κήρυγμα, τὸ ἀνάλογον πάντοτε πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ τὰς καταστάσεις, ἢ κατηχητικὴ προσπάθεια ἢ ἀντίστοιχος ποιμανσις, τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ κρατικὸν ἔργον γενικώτερον πρέπει νὰ θεωρήσῃ καὶ νὰ ἴδῃ τὸν ἄνθρωπον πλέον ἐπειγόντως εἰς τὰς ρίζας τῆς ψυχικῆς καταγωγῆς τῆς ὑπάρξεώς του καὶ ἐπάνω εἰς τὸν θεϊκὸν δρόμον τοῦ προορισμοῦ του ὡς καταξίωσης τοῦ ἀνθρώπου. Ὅσον καὶ ἂν ἔγινεν, ὅσον ποτέ, δύσκολος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ συμπεριφορὰ καὶ ἢ προσέγγισις τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, δὲν σημαίνει τοῦτο, ὅτι κατέστη ἀνίατος ἢ κατάστασις του. Μὲ τὸν Θεὸν τίποτε δὲν εἶναι ἀνίατον καὶ ἀδύνατον. Ὁ εὐσυνειδητὸς ἱατρὸς δὲν παραιτεῖται πρὸ οἰουδήποτε νοσήματος καὶ τοῦ πλέον ἀνιάτου, καταφεύγει δὲ εἰς τὸν Θεὸν πάντοτε μὲ ἔντονον τὴν πίστιν εἰς τὰς «πέραν πάσης ἐπιστημονικῆς ἐπιγνώσεως», ὡς τονίζει ὁ ἀείμνητος Μαρίνος Γερουλάνος,

εἰς τὰς «πέραν πάσης ἐπιστημονικῆς ἐπιγνώσεως» θαυματουργικὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ τοῦτο ἰσχύει πολὺ περισσότερον διὰ πάντα ἱατρὸν ψυχῶν ἐντὸς τοῦ Μυστηρίου τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλ' ὁ ἀγὼν αὐτός, πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ὑπὸ Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, ὁ ἀγὼν τοῦ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος περισσότερον ἀνθρώπινος διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τὸν συνάνθρωπόν του, στέφεται τότε ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ φέρει πολλοὺς καὶ πραγματικὸς καρπούς, ἐὰν εἶναι ἀγὼν προσωπικὸς καὶ πρὸς ἐξαγωγήν τῆς ἰδικῆς μας πρώτιστα ὑπάρξεως ἀπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἐποχῆς μας. Ἄλλως κινδυνεύει θανασίμως καὶ ἡ ἰδικὴ μας ἀνθρωπιά καὶ μαζὺ μὲ αὐτὴν καὶ ἡ ἀνθρωπιά, ἀλλοίωσιν, τοῦ συνανθρώπου μας ἀπὸ «ὀδηγούς τυφλοὺς» πλέον (Ματθ. 15, 14 καὶ 23, 16 καὶ 29), διότι «ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται». «Εἰς παρομοίας κρίσιμους περιστάσεις τονίζει Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Κύριός μας: «ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν, ἀκούετω» (Ματθ. 11, 15 καὶ 13, 9. Μάρκ. 4, 9 καὶ 23. Λουκ. 8, 8 κλ.). Ἄλλου μᾶς παριστᾷ ἐντόμως τὸ φοβερόν τίμημα τῆς θανασίμου κρίσεώς μας καὶ μᾶς προσκαλεῖ: «ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστὸς» (Ἐφεσ. 5, 14).

Ἐπὶ τὴν βεβαίαν συναίσθησιν τοῦ ὄντως κρίσιμου τῆς μικροτέρας ἢ μεγαλυτέρας κρίσεώς μας ὑπάρχει μόνον μία ἀληθινὴ ἔκφρασις τοῦ σχετικοῦ πόθου τῆς σωτηρίας μας, εἶναι δὲ ὁ δρόμος τοῦ ἀσώτου υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα μας. Οἱ λόγοι του, λόγοι λυτρωτικῆς ὑγείας μᾶς ἀνοίγουν τὸν μοναδικὸν δρόμον ἰάσεως εἰς τοὺς καιροὺς μας, ὅταν ὁ καθένας μας εἰς προσωπικὸν βίωμα μετανοίας ἐπαναλάβῃ:

—«Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν Πατέρα...» (Λουκ. 15, 18), Καὶ Ἐκεῖνος μᾶς περιμένει μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας Του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Τιοῦ Του Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΚΩΝΣΤ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΗΣ

(28) Ρωμ. 7, 24.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΡΑΙΝΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ*

Συνήθως ὁ Δ' αἰὼν μ.Χ. χαρακτηρίζεται ὡς ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας. Εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔδρασαν καὶ ἔγραψαν καὶ παντοιοτρόπως ἔλαμψαν αἱ μεγάλαι μορφαὶ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου. Ὁμως ὁ Δ' αἰὼν μ.Χ. εἶναι συγχρόνως ὁ αἰὼν τῶν μεγάλων πνευματικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνακατατάξεων καὶ ἀναζητήσεων. Ὁ Χριστιανισμὸς μόλις πρό τινος ἔχει ἔλθει ἐπισήμως εἰς τὸ προσκήνιον καὶ προβάλλει ὡς ἡγετικὸν πλεόν πνευματικὸν φαινόμενον. Ἄλλ' αὐτὴ ἢ ἐπίσημος ἐμφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ θέτει νέα προβλήματα δι' αὐτόν. Κυρίως διουικητικά, ἀλλ' ἀκόμη περισσότερο προβλήματα θεωρητικοῦ καταρτισμοῦ τῶν πιστῶν του καὶ ἐπίσης προβλήματα ἀναζητήσεως νέων μορφῶν ἐκφράσεως τῶν αἰώνιων ἀληθειῶν του.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ θαίνουσι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ διασπαστικά στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐκφράζονται διὰ τῶν αἰρέσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἀποθνήσκων κόσμος τῶν ἐθνικῶν, δηλαδὴ τῶν εἰδωλοατρῶν. Ἐπομένως οἱ Χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς εὐρίσκονται, πέρα τῶν ἰδίων τῶν προβλημάτων, ἐνώπιον δύο ἄλλων ἐξ ἴσου σημαντικῶν, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουν. Τὸ ἓν εἶναι ἡ ἐκκαθάρισις τῆς πίστεως τῶν καὶ ἡ ἀναγωγή τῆς εἰς διδασκαλίας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς οὕτως, ὥστε νὰ ἀπομονωθοῦν καὶ νὰ καταδικασθοῦν αἱ αἰρετικαὶ παρεκκλίσεις. Τὸ ἕτερον πρόβλημα εἶναι αἱ σχέσεις τῶν πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἐθνικῶν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, πιστοὶ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, καίτοι συνεχῶς ὀλιγοστεύουν εἰς ἀριθμὸν, ἀποτελοῦν σεβαστὸν ποσοστὸν ἐντὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐξ ἄλλου δὲ

ἀνευρίσκουσι διαρκῶς συγχρόνους μορφὰς διατυπώσεως τῶν διδασκαλιῶν τῶν.

Διὰ λόγους τελείως ἰδιωτικοῦς ὁ Μέγας Βασίλειος ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα τῶν σχέσεων Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ. Δύο ἀνεψιοὶ του σπουδάζουν, πιθανῶς πλησίον τοῦ Λιβανίου. Εἶναι νέοι τὴν ἡλικίαν καὶ Χριστιανοὶ τὴν πίστιν. Λοιπὸν ἀπευθύνονται εἰς τὸν θεῖόν των καὶ τοῦ ὑποβάλλουσι τὰς ἀπορίας τῶν καὶ τὰ ἐρωτήματά των σχετικῶς πρὸς τὰς σπουδὰς τῶν, παρακαλοῦντες συγχρόνως ὅπως ὁ θεὸς τῶν τοῦς συμβουλεύσῃ σχετικῶς.

Ὁ Μέγας Βασίλειος ἐπιλαμβάνεται τοῦ θέματος καὶ ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς ἀπευθυνομένης πρὸς τοὺς νέους τούτους συντάσσει σχετικὴν πραγματείαν γνωστὴν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Πρὸς τοὺς νέους ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων». Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σπεύδει νὰ σημειώσῃ καὶ νὰ τονίσῃ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν νέων εἶναι ἡ προπαρασκευὴ διὰ τὴν ἄλλην ζωὴν. Αὐτὸ εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἐπιγείου χριστιανικῆς ζωῆς, περίξ τοῦ ὁποῖου κινοῦνται τὰ πάντα «Οὐκοῦν οὐ προγόνων περιφάνειαν, οὐκ ἰσχὺν σώματος, οὐ κάλλος, οὐ μέγεθος, οὐ τὰς παρὰ πάντων ἀνθρώπων τιμάς, οὐ βασιλείαν αὐτήν, οὐχ ὅτι ἂν εἴποι τις τῶν ἀνθρωπίνων μέγα, ἀλλ' οὐδ' εὐχῆς ἄξιον κρίνομεν ἢ τοὺς ἔχοντας ἀποβλέπομεν, ἀλλ' ἐπὶ μακρότερον πρόμειν ταῖς ἐλπίσι καὶ πρὸς ἑτέρου θίου παρασκευὴν ἅπαντα πράττομεν. Ἄ μὲν οὖν ἂν συντελῇ πρὸς τοῦτον ἡμῖν ἀγαπᾶν τε καὶ διώκειν παντὶ σθένει χρῆναί φαμεν, τὰ δ' οὐκ ἐξικνούμενα πρὸς ἐκείνους ὡς οὐδενὸς ἄξια παρορᾶν».

Ἐπ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα τοῦ ἀνθρωπίνου θίου ὁ Μ. Βασίλειος βλέπει τὴν ζωὴν ὡς

(*) Ὁμιλία πρὸς τοὺς φοιτητὰς τῆς Χ.Φ.Ε.

πεδίων ἀγώνος τῆς ψυχῆς, τοῦ ἀνθρώπου γενικώτερον. Ὁ ἀγωνιζόμενος ἀνθρώπος εἶναι ὁ προπαρασκευαζόμενος διὰ τὴν ζωὴν τῆς αἰωνιότητος. Διὰ τοῦτο εἰς τὸν ἀγῶνά του χρησιμοποιεῖ κάθε τι πού τὸν φέρει πρὸς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν προσπαθειῶν του. Ὅ,τιδήποτε εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ὠφελῆσῃ εἰς τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα ὄχι μόνον τὸ ἐπιδιώκει, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ὅπως τὸ χρησιμοποιῆ. «Καὶ ἡμῖν δὴ ὄν ἀγῶνα προκείσθαι πάντων ἀγῶνων μέγιστον νομίζειν χρεῶν, ὑπὲρ ὅσων πάντα ποιητέον ἡμῖν καὶ ποιητέον εἰς δύναμιν ἐπὶ τὴν τούτου παρασκευὴν καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς καὶ ρήτορι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσσεσθαι».

Συνέπεια τούτου ἔρχεται ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων τοῦ νέου Χριστιανοῦ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Μέγας Βασίλειος γράφει, εἶναι ἐποχὴ συμβιώσεως ἐντὸς τῆς αὐτῆς κοινωνίας, μάλιστα δὲ πολλάκις ἐντὸς τῆς αὐτῆς οικογενείας, ἔθνικῶν καὶ Χριστιανῶν. Αἱ διαφοραὶ τούτων εἶναι—αὐτὸ πρέπει κυρίως νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα—διαφοραὶ θρησκείας, διαφοραὶ πίστεως. Οἱ ἀνεψιοὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὄχι μόνον διαβιοῦν ἐντὸς αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ διδάσκονται τὰ φιλολογικὰ κείμενα τῶν ἔθνικῶν, δηλαδή τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ. Ἐχουν ἀπορίας διὰ τὸν τρόπον ἀντιμετωπίσεως τῶν κειμένων τούτων, τὰ ὁποῖα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶναι μόνον κείμενα φιλολογικὰ, ἀλλὰ συγχρόνως τὰ βιβλία τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας. Μιᾶς θρησκείας διαφόρου καὶ ἀντιπάλου τῆς χριστιανικῆς.

Ὁ Μέγας Βασίλειος ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα μὲ καθαράν σκέψιν καὶ εὐρύτητα. Ἐκκινεῖ ἀπὸ τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ ἀγωνιζόμενος Χριστιανὸς πρέπει νὰ χρησιμοποιῆ ὅ,τιδήποτε ἐξυπηρετεῖ τὴν πνευματικὴν πορείαν του. Διὰ τοῦτο θεωρεῖ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὡς τὴν χάριν ἐκείνην, ὡς τὴν δροσίαν ἐκείνην ἢ ὁποῖα ἐξωραΐζει τὸν ἀγῶνα καὶ ἀναπαύει τὸν ἀγωνιστὴν. «Ὅτω δὴ καὶ ψυχῇ προηγουμένως μὲν καρπὸς ἢ ἀλήθεια, οὐκ ἄχαρὶ γε μὴν οὐδὲ τὴν θύραθεν σοφίαν περιβεβλησθαι οἷόν τινα φύλ-

λα σκέπην τε τῷ καρπῷ καὶ ὄψιν οὐκ ἄωρον παρεχόμενα».

Ἐπομένως τὰ ἑλληνικὰ γράμματα δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν ἄχρηστα εἰς τὸν Χριστιανόν. Ὅμως πρέπει ἀκολούθως νὰ καθορισθῇ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Χριστιανοὶ θὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ κειμένου εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει τὸ καθ' ἕκαστον σύγγραμμα. Μὲ διάφορον τρόπον θὰ προσεγγίσωμεν εἰς ἕν ποιητικὸν ἔργον, μὲ ἄλλον εἰς ἕν ἱστορικόν, μὲ τρίτον εἰς ἕν ρητορικόν. Ἄλλὰ πάντοτε θὰ προσέξωμεν ὅπως ἀρυσθῶμεν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν μας προκοπὴν. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ποιητὰς θὰ διακρίνωμεν τότε ὁμιλοῦν περὶ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, ὥστε νὰ τὰς προσέξωμεν καὶ τότε ἐκθέτουμν πράξεις ἢ λόγους ποιητῶν ἀνδρῶν, ὥστε νὰ τὰς ἀποφύγωμεν. «Πρῶτον μὲν ὄν τοῖς παρὰ τῶν ποιητῶν, ἴν' ἐντεῦθεν ἀρξωμαι, ἐπεὶ παντοδαποὶ τινές εἰσι κατὰ τοὺς λόγους, μὴ πᾶσιν ἐφεξῆς προσέχειν τὸν νοῦν, ἀλλ' ὅταν μὲν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πράξεις καὶ λόγους ὑμῖν διεξιῶσιν, ἀγαπᾶν τε καὶ ζηλοῦν καὶ ὅτι μάλιστα πειρᾶσθαι τοιοῦτους εἶναι, ὅταν δὲ ἐπὶ μοχθηροῦς ἀνδρας ἔλθωσι τῇ μιμῆσει, ταῦτα δεῖ φύγειν ἐπιφρασσομένους τὰ ὡτα οὐχ ἦττον ἢ τὸν Ὀδυσσεᾶ φασὶν ἐκείνον τὰ τῶν Σειρήνων μέλη». Τὰ αὐτὰ συνιστᾶ καὶ διὰ τὰ ἔργα τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων. Οἱ ρήτορες ἀντιμετωπίζονται εἰδικώτερον, διότι οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐρμηνευταὶ τῶν ἰδιωτικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων, ἀναλόγως δὲ πρὸς τὸν βαθμὸν ἐντιμότητός των καὶ τοῦ αἰσθήματος εὐθύνης ὑποστηρίζουν τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἐναρέτους ἢ χρησιμοποιοῦντες τὸ ψεῦδος ἀντιστρέφουν τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται ἐκ τῶν ρητορικῶν ἔργων ὅ,τι ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν ἀρετὴν. «Ἄλλ' ἐκεῖνα αὐτῶν μᾶλλον ἀποδεξόμεθα, ἐν οἷς ἀρετὴν ἐπήνεσαν ἢ πονηρίαν διέβαλον».

Διὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον αἱ σχέσεις Χριστιανῶν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα δὲν εἶναι σχέσεις ἀπόλυτοι, ἀπαγορευτικαὶ ἢ ἐπιδοκιμαστικαί, ἀλλ' ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ὠφελείας τὴν ὁποίαν καθ' ἕκαστον

ἔργον εἶναι δυνατόν νά παράσχη εἰς τόν ἀντικειμενικόν σκοπὸν τῆς ζωῆς τοῦ Χριστιανοῦ, τὴν ἀρετὴν. Καὶ καταλήγει ὁ ἅγιος Πατὴρ εἰς τὸ περίφημον ἔκεινο: «Ἡμεῖς τε, ἦν σωφρονῶμεν, ὅσον οἰκεῖον ἡμῖν καὶ συγγενὲς τῇ ἀληθείᾳ παρ' αὐτῶν κομισάμενοι, ὑπερβησόμεθα τὸ λειπόμενον. Καὶ καθάπερ τῆς ροδωνιάς τοῦ ἄνθους δρεψάμενοι τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων ὅσον χρησίμιον καρπωσάμενοι, τὸ θλαθερὸν φυλάξομεθα».

Μετὰ τὸν γενικὸν τοῦτον ἀφορισμὸν ὁ Μέγας Βασίλειος ἐκθέτει ἀπόψεις σχετικὰς πρὸς καθ' ἕκαστον τῶν μεγάλων συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς σημασίας των διὰ τὸν βίον τῶν Χριστιανῶν. Πρῶτος ἐξετάζεται ὁ Ἡσίοδος, ὁ μέγας ποιητὴς τοῦ ἔργου «Ἔργα καὶ Ἡμέραι», τὸ ὁποῖον εἶναι μνημεῖον ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως. «Ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ οὐδὲν ἕτερον ἢ προτρέπων ἡμᾶς ἐπ' ἀρετὴν καὶ προκαλοῦμενος ἅπαντας ἀγαθοὺς εἶναι ταῦτα διελεῖν καὶ ὥστε μὴ καταμαλακισθέντας πρὸς τοὺς πόνους προασπῆσθαι τοῦ τέλους. Καὶ μέντοι καὶ εἴ τις ἕτερος εἰκότα τοῦτοις τὴν ἀρετὴν ὕμνησεν, ὡς εἰς ταῦτόν ἡμῖν φέροντας τοὺς λόγους ἀποδεχόμεθα». Ὁ «πατὴρ τῶν ποιητῶν», ὁ Ὅμηρος, ἔχει τὴν πρωτεύουσαν θέσιν καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς καὶ αἱ ποιήσεις του βοηθοῦν εἰς τὸ ἔργον τῶν Χριστιανῶν: «πᾶσα μὲν ἡ ποιήσις τῷ Ὁμήρῳ ἀρετῆς ἐστὶν ἔπαινος καὶ πάντα αὐτῷ πρὸς τοῦτο φέρει ὅ,τι μὴ πάρεργον». Ἀνάλογα θὰ εἴπῃ καὶ περὶ τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Θεόγνιδος. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ποιητῶν ἀκολουθεῖ ἡ ἐξέτασις τῶν φιλοσόφων καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν συγγραφέων ὡς ὁ Πρόδικος ὁ Χῖος, ὁ Πλάτων: «Καὶ σχεδὸν ἅπαντες, ὧν δὴ καὶ λόγος τίς ἐστὶν ἐπὶ σοφίᾳ ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον εἰς δύναμιν ἕκαστος ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν ἀρετῆς ἔπαινον διεξῆλθον» οἷς πειστέον καὶ πειρατέον ἐπὶ τοῦ βίου δεικνύναι τοὺς λόγους». Κατὰ ταῦτα ἐνθουσιωδῶς ἐκφράζεται ὁ Μέγας Βασίλειος περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων εἰς τὸν βίον τῶν Χριστιανῶν.

Ὅμως ὁ ἅγιος πατὴρ προχωρεῖ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐλληνικῆς γραμ-

ματείας, ἀλλὰ καὶ εἰς καταξίωσιν τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς κόσμος ἔχει νά προβάλλῃ πράξεις μεγάλας καὶ ἠθικὰς τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, οἱ τὰ πρότυπα τῶν ἁγίων μαρτύρων τῆς πίστεως ἔχοντες καὶ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τὰς πράξεις, ἡμποροῦμεν καὶ πρέπει νά μιμηθῶμεν. «Ἐπειδὴ δὲ καὶ πράξεις σπουδαῖαι τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν ἢ μνήμης ἀκολουθία πρὸς ἡμᾶς διασφύζονται ἢ ποιητῶν ἢ συγγραφέων φυλάττομεν λόγοις, μηδὲ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀπολειπόμεθα» καὶ καταλήγει: «Ταῦτα σχεδὸν εἰς ταῦτόν τοις ἡμετέροις φέροντα πολλοῦ ἄξιον εἶναι μιμησασθαι τοὺς τηλικούτους φημί». Προσάγει δὲ σχετικὰ παραδείγματα διὰ νά δικαιολογήσῃ τὴν ἀποψίν του καὶ ἀναφέρει τὸν Περικλέα, ὁ ὁποῖος τὸν λοιδοροῦντα αὐτὸν καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν προέπεμψε τὴν νύκτα μὲ φῶς διὰ νά μὴ κτηπήσῃ. Ἀναφέρει τὸν Εὐκλείδην, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν ὀρκισθέντα ὅπως τὸν θανατώσῃ, ἀπήντησεν ὅτι θὰ τὸν συγχωρήσῃ καὶ συμπεραίνει: «Πόσου ἄξιον τῶν τοιούτων τι παραδειγμάτων εἰσελθεῖν τὴν μνήμην ἀνδρὸς ὑπὸ ὀργῆς ἤδη κατεχομένου»;

Παρὰ τὴν καταξίωσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τῶσφ εἰς τὰ φιλογολικά των κείμενα ὅσφ καὶ εἰς τὰς πράξεις των ὁ Μέγας Βασίλειος δὲν λησμονεῖ ὅτι τὸ κέντρον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς δὲν εἶναι ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς βίος καὶ αἱ διδασκαλίαι καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἡ προπαρασκευὴ διὰ τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν. Ἡ ἀναγνώρισις τῶν θεϊκῶν στοιχείων τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κόσμου εἶναι πράξις χρησιμότητος, ὄχι κέντρον ζωῆς. «Ἄλλ', ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, πάλιν γὰρ εἰς ταῦτόν ἐπανίωμεν, οὐ πάντα ἐφεξῆς παραδεκτέον ἡμῖν, ἀλλ' ὅσα χρήσιμα».

Ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐλληνικὸν κόσμον τῶσφ κατὰ τὴν θεωρητικὴν πλευρὰν ὅσφ καὶ κατὰ τὰ ὑποδείγματα βίου τὰ ὁποῖα οὗτος παρέχει, ὀδηγεῖ πλέον τὸν Μέγαν Βασίλειον εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν ἄλλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τοὺς ἀνεψιούς του Χριστιανούς νέους καὶ ἔχουν σχέσιν πρὸς τὰς σπουδὰς των.

Βασικήν θεωρεῖ τὴν ἀρχὴν ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅπως οἱ νέοι ἔχουν συγκεκριμένους σκοπούς, ἀκριβῶς ὅπως οἱ ἀθληταὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν κατάρκτησιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ἐν μέσον ὑπάρχει ἡ μελέτη. «Τοσαύτην ἰσχὺν ἐν τε μουσικῇ καὶ τοῖς γυμναστικοῖς ἀγῶσι πρὸς τὴν τοῦ τέλους κτῆσιν ἢ μελέτη παρέχεται». Ἄλλὰ διὰ νὰ εἶναι ἡ μελέτη ἀποδοτικὴ δὲν πρέπει νὰ διασπᾶται ἀπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν διαφερόντων, ἀλλὰ νὰ παραμένῃ συγκεντρωμένη εἰς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς σπουδῆς. «Ἄλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν, εἰ δὲ θούλει, τοῖς μουσικοῖς, ἐκείνων εἰσὶ τῶν ἀγώνων αἱ μελέται ὧν περ οἱ στέφανοι καὶ οὐδείς γε πάλιν ἀσκῶν ἢ παγκράτιον εἶτα κιθαρίζειν ἢ αὐλεῖν μελετᾷ». Ἡ σημασία τῆς συστάσεως αὐτῆς εἶναι προφανῆς ἰδίῃ τῇ πολυπραγμοσύνῃ ἀποτελεῖ πολλὰκις τὴν ἀφορμὴν τοῦ ναυαγίου τῶν σπουδῶν. Μὲ τὴν μελέτην εἶναι συνυφασμένος ὁ πόνος καὶ ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν παιδαγωγῶν οἱ ὅποιοι μοχθοῦν διὰ τὴν προκοπὴν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μαθητῶν των. Ἀντιστοίχως ἐχθρὸς τῆς μελέτης εἶναι ἡ ραθυμία, ἡ ὅποια πρέπει νὰ κατανικᾶται. «Διὰ πολλῶν γὰρ δὴ τῶ ὄντι πόνων διεξελοῦσι μόλις ἂν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τυχεῖν ἡμῖν περιγένοιτο, ὧν ἐν τοῖς ἄνω λόγοις οὐδὲν εἶναι παράδειγμα τῶν ἀνθρωπίνων ἐλέγομεν. Οὐ δὴ οὖν ραθυμητέον ἡμῖν, οὐδὲ τῆς ἐν θραχεῖ ραστώνης μεγάλας ἐλπίδας ἀνταλλακτέον, εἴπερ μὴ μέλλοιμεν ὄνειδῆ τε ἕξειν καὶ τιμωρίας ὑφέξειν, οὐ τι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐνθάδε (καίτοι καὶ τοῦτο οὐ μικρὸν τῶ γε νοῦν ἔχοντι), ἀλλ' ἐν τοῖς εἴτε ὑπὸ γῆν εἴτε καὶ ὅπου δὴ τοῦ παντός ὄντα τυγχάνει δικαιοτηρίους».

Ἄλλ' ὀλοκλήρωσις τῆς ἀγωγῆς τοῦ Χριστιανοῦ νέου ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς ἀναγωγῆς εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον. Ὁ Μέγας Βασίλειος χωρὶς νὰ παραγνωρίσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ ὅπως αἱ φροντίδες περιορίζονται εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἐνδιαφέρεται περισσότερο διὰ τὴν ψυχὴν. Διὰ τὸν χειρισμὸν τοῦ θέματος τούτου τὰ παραδείγματα τοῦ ἔχουν ληφθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. «Τί οὖν ποιῶμεν;

φαίη τις ἂν. Τί ἄλλο να ἡ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ἔχειν, πᾶσαν σχολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀγοντας; Οὐ δὴ οὖν τῶ σώματι δουλευτέον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη... Οὐχ ἦττον γὰρ ὄνειδος ἀνδρὶ, τῶ γε ὡς ἀληθῶς τῆς προσηγορίας ταύτης ἀξίῳ, καλλωπιστὴν καὶ φιλοσώματον εἶναι ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν παθῶν ἀγεννῶς διακείσθαι». Διὰ νὰ ὑπηρετῇ τὸ σῶμα καλύτερον τὴν ψυχὴν πρέπει αἱ αἰσθήσεις νὰ εἶναι ἔτσι προσηρμοσμέναι ὥστε νὰ καθίστανται ὄργανον τῶν ψυχικῶν ἀναγκῶν καὶ ὄχι τῶν ἡδονῶν. «Κάθαρσις δὲ ψυχῆς, ὡς ἀθρόως τε εἰπεῖν καὶ ὑμῖν ἰκανῶς τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάζειν». Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀσφαλὴς προφύλαξις τῆς ψυχῆς εἶναι νὰ ὑπερορῶμεν τοῦ σώματος, χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ τὸ ἀγνοῶμεν. «Ἐνὶ δὲ λόγῳ παντὸς ὑπεροπτεῖον τοῦ σώματος τῶ μὴ ὡς ἐν βορβόρῳ ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ κατορυσθῆναι μέλλοντι ἢ τοσοῦτον ἀνθεκτέον αὐτοῦ ὅσον, φησὶ Πλάτων, ὑπηρεσίαν φιλοσοφίᾳ κτωμένους... Ἐγὼ δὲ καὶ σφαλερὰν εἶναι τὴν ἐπ' ἄκρον εὐεξίαν ἰατρῶν ἡκουσα».

Συνέπειαι τῆς τοιαύτης ὑπεροφίας ἐναντι τοῦ σώματος εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ στάσις τοῦ Χριστιανοῦ ἐναντι τοῦ πλοῦτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ στάσις του ἐναντι τῆς φιλοδοξίας. Ὁ πλοῦτος κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον εἶναι τὸ ἀδιάφορον, ἀποκτᾷ δὲ ἀξίαν κατὰ τὴν χρῆσιν τὴν ὁποίαν τοῦ κάμνει ὁ ἄνθρωπος. «Ἄλλ' οἴμαι προσήκει ἀπόντα τε μὴ ποθεῖν τὸν πλοῦτον καὶ παρόντος μὴ τῶ κεκτηθῆναι μᾶλλον φρονεῖν ἢ τῶ εἰδέναι αὐτὸν εἰ διατίθεσθαι». Δὲν ἀρνεῖται ὁ ἅγιος πατὴρ τὴν σημασίαν τοῦ πλοῦτου, ἀλλὰ δὲν ἀποδίδει εἰς αὐτὸν ἀξίαν παρὰ μόνον κατὰ τὸν τρόπον τῆς διαθέσεώς του. Ὁ σωφρονῶν Χριστιανὸς πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπερορᾷ τῆς φιλοδοξίας καὶ νὰ μὴ ὑποκύπτῃ εἰς κολακείας καὶ θωπείας. «Ἄλλὰ δητὰ πλοῦτου μὲν ὑπεροφόμεθα καὶ τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάσομεν, κολακείας δὲ καὶ θωπείας διωξόμεθα καὶ τῆς Ἀρχιλόχου ἀλώπεκος τὸ κερδαλέον τε καὶ ποικίλον ζηλώσομεν»;

Ἐν τέλει τῆς ὅλης διαπραγματεύσεως τοῦ θέματος ὁ Μέγας Βασίλειος ἐπανερχεται εἰς τὸν ἐν ἀρχῇ τεθέντα σκοπὸν ὁ ὅτις τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι πεδῖον παρα-

σκευῆς διὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· «εἰς τὸν μακρὸν ἀποσκοπῶν καὶ ἀγῆρω αἰῶνα, οὐ πέρας οὐδὲν ἔστι τῇ ἐπινοίᾳ λαθεῖν, οὐ μᾶλλον γε ἢ τελευτὴν ὑποθέσθαι τῆς ἀθανάτου ψυχῆς. Πρὸς ὄνπερ κτᾶσθαι παραινέσαμεν ἂν τὰ ἐφόδια, πάντα λίθον, κατὰ τὴν παροιμίαν, κινουντας, ὅθεν ἂν μέλλῃ τις ὑμῖν ἐπ' αὐτὸν ὠφέλεια γενήσεσθαι».

★ ★ ★

Ὁ Μέγας Βασιλείος διὰ τῆς ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς πραγματείας ἐθεμελίωσε δύο ἀληθείας σημαντικές. Διὰ τῆς μιᾶς ὑπεστήριξε ὅτι ὁ θίος τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι παρασκευὴ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Πέριξ τοῦ σκοποῦ τούτου πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίτευξιν καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς ἐπέκεινα ζωῆς πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ τὸ ἐπιδιώκουν οἱ Χριστιανοί. Συνέπεια τούτου εἶναι ἡ ἀλήθεια ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος καὶ ὡς λόγος καὶ ὡς πράξις εἶναι χρήσιμα εἰς τὸν Χριστιανόν. Τὰ συμπερά-

σματα τοῦ ἀγίου ἀνδρὸς εὐρίσκονται εἰς ἀγαστὴν συνέχειαν πρὸς ἀντιστοίχους διδασκαλίας προγενεστέρων τοῦ Χριστιανῶν συγγραφέων, οἱ ὅποιοι ἀντιμετώπισαν—ὄχι θεθαίως τόσῳ ἐπισταμένως—ἀντιστοιχῶς τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ πρόβλημα εἶχε τεθῆ ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου χριστιανικοῦ αἰῶνος, ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν πνευματικὸν χῶρον. Περὶ τὰς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ Χριστιανῶν ἐξελίχθη ἡ χριστιανικὴ σκέψις. Κατεκρίθη καὶ ἐπολεμήθη ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία, ἀλλὰ διεφυλάχθη καὶ κατηξιώθη ἡ ἑλληνικὴ παιδεία. Διεχωρίσθη ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία, ἡ ὁποία ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη θρησκεία ἦτο ξένη καὶ ἀντίπαλος. Ἀλλὰ δὲν κατεδικάσθη συλλήβδην ἡ ἑλληνικὴ παιδεία. Αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὴν χριστιανικὴν ἄποψιν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ θεωρεῖται χρήσιμος.

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Τίς δὴ ὄν οὗτος ὁ θίος (=ὁ τῆς αἰωνίου ζωῆς) καὶ ὅπη καὶ ὅπως αὐτὸν βιωσόμεθα μακρότερον μὲν ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὁρμὴν ἐφικέσθαι, μειζόνων δὲ ἢ καθ' ὑμᾶς ἀκροατῶν ἀκοῦσαι. Τοσοῦτόν γε μὴν εἰπὼν, ἰκανῶς ἂν ἴσως ὑμῖν ἐνδειξαίμην ὅτι πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀφ' οὔ γεγόνασιν οἱ ἄνθρωποι τῷ λόγῳ τις συλλαβὼν καὶ εἰς ἐν ἀθροίσας εὐδαιμονίαν, οὐδὲ πολλοστῶ μέρει τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων εὐρήσει παρισυμένην, ἀλλὰ πλεῖον τοῦ ἐν ἐκείνοις ἐλαχίστου τὰ σύμπαντα τῶν τῆδε καλῶν κατὰ τὴν ἀξίαν ἀφεστηκότα ἢ καθ' ὅσον σκιά καὶ ὄναρ τῶν ἀληθῶν ἀπολείπεται».

(Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, «Παραίνεσις πρὸς τοὺς νέους»).

Η ΕΘΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Καθημερινῶς διαπιστοῦται ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θάινει ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χειρότερον. Οὐδεμία ἐλπίς ἀναστολῆς τῆς ἐπιταχυομένης καθολικῆς ὀλισθήσεώς της διαφαίνεται. Τὰ αἷτια τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ποικίλα καὶ πολυπλοκά καὶ περὶ τὴν διερεῦνησίν των ἀσχολοῦνται, μὲ αὐξοῦσαν ἀνησυχίαν, οἱ ἀπανταχοῦ πνευματικοὶ ταγοὶ, μὲ σκοπὸν τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν των καὶ ἐπέκεινα τὴν διακρίφωσιν προτάσεων (πρὸς ποίους;) διὰ τὴν θεραπείαν των. Ποία εἶναι ἡ πηγὴ τῶν τερατογόνων τούτων αἰτίων; Ἡ ἀπάντησις εἶναι λίαν δυσχερῆς, ἀλλὰ κατὰ μίαν γνώμην—τὴν ἡμετέραν—δυνατὸν νὰ εἶναι ἡ καθολικὴ ἀπουσία τοῦ συμπαγοῦς πνεύματος τοῦ συνόλου, ὅπερ ἔπρεπε νὰ διέπῃ ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τῆς γῆς.

Ἡ ἀνθρωπότης φυσιολογικῶς ἀποτελεῖ ἕνα ὀργανισμόν, ἀλλὰ ὁ ὀργανισμὸς οὗτος εἶναι ἐπιμερισμένος, παρὰ φύσιν, εἰς τμήματα ἀσύνδετα ἢ συνδεδεμένα δυσαρμονικῶς, ἐνῶ θὰ ἔδει νὰ εἶναι ἐνιαῖος, μὲ τὰ ἐπὶ μέρους τμήματά του λειτουργοῦντα ὀρθολογικῶς καὶ συνεργαζόμενα ἀρμονικῶς, ἐπ' ὠφελεία τῶν ἰδίων καὶ τοῦ συνόλου, καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν ἑνὸς ἀνωτάτου, διοικοῦντος καὶ ἐποπτεύοντος, λογικοῦ ὀργάνου. Εἰς τέλειος φυσικὸς ὀργανισμὸς εἶναι ὁ τοιοῦτος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος λειτουργεῖ σοφῶς, μὲ συνέπειαν νὰ ἐπιτυγχάνῃ οὕτω τὴν ἐπὶ μακρὸν ἐπιβίωσιν τοῦ φορέως του. Εἰς αὐτὸν τὰ ἐπὶ μέρους ὀργανά του δροῦν συμφῶνως πρὸς τὸν φυσικὸν των προορισμὸν, ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ μεταξύ των καὶ ἐπ' ὠφελεία τοῦ συνόλου τοῦ ὀργανισμοῦ, μὲ τὴν ἀπαραίτητον, διευθύνουσαν καὶ ἐφορεύουσαν, συμμετοχὴν τοῦ ἐγκεφάλου.

Οὕτως ἡ φύσις ἐδημιούργησεν ἐν πρότυπον ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ζῆ ἐπὶ μακρὸν καὶ διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς του αἰωνίως. Ἀντιθέτως ἡ ἀνθρωπότης ἀποτελεῖ, ὡς ὀργανισμὸς, πρότυπον δυσαρμονικῆς λειτουργίας, ἐξ οὗ καὶ αἱ ἐπιδεινούμεναι συμφοραὶ της. Τὰ ἐπὶ μέρους τμήματά της (κράτη, κοινωναί, φυλαὶ κλπ.) λειτουργοῦν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν των κακῶς καὶ ὡς μέλη τῆς διεθνοῦς κοινότητος, ὀλεθρίως. Ἡ ἀρμονία εἰς τὴν κοινότητα ταύτην εἶναι ἄγνωστος. Ἀντιθέτως δοκιμάζεται ἀπὸ ἀναταραχὰς καὶ συγκρούσεις, ἐξικνουμένας μέχρι τῶν ἐξοντωτικῶν παγκοσμίων πολέμων.

Ὁ ἀναγκαῖος διὰ τὴν διακυβέρνησιν ὀλοκλήρου τοῦ πανανθρωπίνου ὀργανισμοῦ «ἐγκέφαλος» εἶναι ἀνύπαρκτος. Περαιτέρω εἰς τὰ μέλη τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου (τὰ κράτη) ὑφίστανται ἐξουσιάζουσαι παροδικαὶ ἀρχαὶ οὐσιαστικῶς ἀνεύθυνοι, ἀναιμικαὶ ἢ ἀνεπαρκεῖς. Οὕτως ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος δύναται νὰ παραβληθῇ μὲ ἀνθρώπινον ὀργανισμόν ἀνευ κεφαλῆς καὶ μὲ ὀργανά νοσοῦντα καὶ λειτουργοῦντα παρανοικῶς, συνεχῶς ἀλληλοσυγκρουόμενα, ἐπὶ κακῶ αὐτῶν καὶ τῆς ὀλότητος. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιζήσῃ τοιοῦτος ὀργανισμὸς; Μοῖρά του, δυστυχῶς, εἶναι ἡ φθορά καὶ ὁ ἀφανισμὸς. Προσπαθεῖ ἡ ἀνθρωπότης νὰ δημιουργήσῃ τὸν «ἐγκέφαλόν» της; Εἶναι ἀληθές ὅτι προσπαθεῖ (ΚΤΕ, ΟΗΕ), ἀλλὰ χλιαρῶς καὶ ἀνευ μεθόδου, μὲ ἀνυπέβλητα ἐμπόδια τὰ μετὰ παραπίδων συμφέροντα τῶν ἐπὶ μέρους κρατῶν, ἰδίως τῶν ἰσχυρῶν, καὶ τὴν ἐν συγχύσει ἐπιστημοσύνην. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σωστικοῦ τούτου σκοποῦ

οί άνθρωποι χρησιμοποιούν τον ιδιόκον των ἐγκέφαλον ἀνορθολογικῶς. Θὰ ἐπιχειρήσωμεν δι' ὀλίγων κατωτέρω νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον ἀνορθολογισμόν.

Οἱ ἄνθρωποι ἀγνοοῦν τὴν βασικὴν ἀρχὴν τοῦ ὑγιούς πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὡς ἀρμονικὴ ἔνωσις, ὑπὸ καθολικὴν ἔννοιαν, τῆς νοητικῆς συνειδήσεως μετὰ τὴν ἠθικὴν συνείδησιν. Διὰ τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς λογικῆς ἐδημιούργησαν οὗτοι ἕξοχα πνευματικὰ προϊόντα, τὴν ἐπιστήμην, κατακερματισμένην ὅμως εἰς ἐξειδικεύσεις καὶ παραλλήλως τὴν φιλοσοφίαν. Γνωρίζουν ὅτι ἐπιστήμη εἶναι ἡ γνῶσις, ἥτις ἐπιβάλλεται ἀντικειμενικῶς διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς νοημοσύνης καὶ φιλοσοφία ἡ διαφώτισις τῆς λογικῆς ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν λογικὴν. Ἄλλὰ δὲν μεριμνοῦν διὰ τὴν ἐπωφελεῖ συνεργασίαν των, πρὸς δημιουργίαν τοῦ καθολικοῦ, τοῦ πανανθρώπινου πνεύματος τοῦ συνόλου. Οὕτως ἡ ἐπιστήμη χάνει τὸν ὀρθὸν προσανατολισμόν της χωρὶς τὴν φιλοσοφίαν καὶ αὕτη δὲν ἐπωφελεῖται τῆς ἐπιστημονικῆς νοημοσύνης. «Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία ἀπαιτοῦν συγκερασμόν», ἐπιτάσσει ὁ Κλώντ Μπερνάρ. Ἡ φιλοσοφία ἐναρμονιζομένη μετὰ τὴν ἐπιστήμην ὁδηγεῖ εἰς τὴν φωτεινὴν συνείδησιν καὶ εἰς τὴν γενικὴν κριτικὴν βεβαιότητα, καθορίζει τὰ αἷτια τῶν ἐξελίξεων καὶ κατευθύνει πρὸς τὰς γενικὰς ὠφελίμους γνῶσεις, αἵτινες διαμορφώνουν τὸν ὡς ἄνω μέγαν σκοπὸν. Ἐνῶ ἡ ὀρθὴ προσωπικὴ συνείδησις εἶναι δημιούργημα τῆς ὠφελίμου ἐπιστημονικῆς γνῶσεως· ἡ φωτεινὴ καθολικὴ συνείδησις ἀποκτᾶται διὰ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, προϊόντος τῆς ὀρθῆς προηγμένης νοήσεως, ὅποτε ἡ τελευταία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρμονικὴν σχέσιν τοῦ λογικοῦ φορέως της μετὰ τὸ πανανθρώπινον πνεῦμα τοῦ συνόλου. Ἀναστρέφει τὴν ὀρθὴν ὁδὸν πρὸς αὐτό, τὸ ἐπὶ μέρους συμφέρον καὶ ἡ νοθευμένη ἐπιστήμη τῶν ἐιδικῶν. Ἡ τελευταία αὕτη ἀποτελεῖ ἕν ἀνίατον καρκίνωμα, ἰδίᾳ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Διαλύει τὴν ἐπιστήμην καὶ δολοφονεῖ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐπέκεινα τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύμα-

τος τοῦ συνόλου. Μοιραῖον, ὅθεν, ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ διαρκὴς ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν ὑγιᾶ σκοπὸν, ὅστις εἶναι ἡ δημιουργία ἐνιαίου πανανθρώπινου «ἐγκέφαλου», μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ὁποίου θὰ ἔπαυεν ἡ ἀνθρωπότης νὰ εἶναι ἀνάπηρος, μετὰ διαρκὴ συντροφὸν τὴν ὀδύνην. Ὁ ἄνθρωπος, εἴτε ὡς αὐτοτελὴς ὄντοτης, εἴτε—ἰδίᾳ—ὡς κύτταρον τοῦ πανανθρώπινου συνόλου, ἐκτροχιάζεται ἀπὸ τὸν προορισμόν του, ἐφ' ὅσον ἡ οὐσία τῆς καθολικῆς ἐπιστήμης κατακερματίζεται εἰς ἐιδικότητες, αἵτινες ἀποκλείουν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν ὠφελιμιστικῶς ἀναγκαίαν ἐνότητα τῆς ἐπιστημονικοφιλοσοφικῆς σκέψεως. Ἐκ τοῦ καταμερισμοῦ τούτου προκύπτουν, ὡς ἐρινύες, αἱ ἀπολυτότητες τῶν ἐιδικῶν ἀπόψεων καὶ μεθόδων, αἵτινες ἀποκλείουν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν πληρότητα τῆς ἀληθείας. Αἱ ἐξειδικεύσεις κονιορτοποιοῦν τὴν καθολικὴν ἐπιστήμην, ἐνῶ ἀγνοοῦν τὴν φιλοσοφίαν. Περαιτέρω—ἔτι ὀλέθριον εἰς τὴν πράξιν—αἱ ἀπόψεις τῶν ἐιδικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐρίσκονται μακρὰν τῆς ἐννοίας τοῦ συνόλου, δημιουργοῦν σφοδρὸν ἀνταγωνισμόν μετὰ τῶν ἀντιτιθεμένων συμπερασμάτων των, αἵτινα οὐδόλως συντίθενται ἀρμονικῶς, ἀλλὰ ἐπισφωροῦνται ἄθικτα, ἄνευ συνθέσεως καὶ συνοχῆς καὶ ὁδηγοῦν μοιραίως εἰς τυχαίας ἀνορθολογικὰς καὶ πλειστάκις ὀλεθρίας λύσεις. Οὕτω, καταλήγομεν, αἱ ἐξειδικεύσεις ἀντὶ νὰ τελῶν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ οἰκουμενικοῦ πολιτιστικοῦ συστήματος, ἐξ οὗ εἶναι δυνατόν νὰ ἐκπηδήσῃ τὸ ἐνιαῖον πανανθρώπινον πνεῦμα καὶ δι' αὐτοῦ ὁ καθολικὸς διευθύνων «ἐγκέφαλος», ἀπομακρύνονται ραγδαίως αὐτοῦ κατ' ἄκτινοειδῆ φοράν, ἥτις τὰς ἀπομακρύνει ἀλλήλων ἐπίσης, ταχέως, μετὰ συνέπειαν τὸν ἀποκλεισμόν πάσης συνεργασίας των. Προκύπτει, ὅθεν, ἀνάγκη ἀναστολῆς τοῦ κακοῦ διὰ τῆς δημιουργίας καθολικῶν φιλοσόφων, ἐμπεποτισμένων διὰ τῆς γενικῆς ἐπιστημονικῆς νοημοσύνης καὶ ἀσκοούντων, τῶν ἀριστέων ἐκ τούτων, εἰς τὰ ἐπὶ μέρους κράτη, ὡς καὶ εἰς ἕν πανανθρώπινον συλλογικὸν ὄργανον, ἀποφασιστικὰς πολιτικὰς ἀρμοδιότητος. Ἡ

συμπαγής σύζευξίς τῆς φιλοσοφούσης ἐπισημοσύνης καὶ τῆς ὀρθοφρονούσης πολιτικῆς θὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ τῶν δεινῶν τῆς. Μόνον οἱ καθολικοὶ πολιτικοφιλόσοφοι θὰ δύνανται νὰ δημιουργήσουν ὑγιεῖς συνθήκας δι' ἀναστολὴν τῆς κοινορτοποιήσεως τῶν ἐπιστημῶν, δι' ἐπιλογὴν τῶν ἀναγκαίων ἐξειδικεύσεων, δι' ἀρμονικὴν συνεργασίαν τούτων καὶ δι' ἐπωφελεῖς ἀρμονικὰς σχέσεις ἀπάντων τῶν κρατῶν, λειτουργούντων ὡς μελῶν τοῦ αὐτοῦ παραγῆϊνου ὀργανισμοῦ, μακρὰν ἐπὶ μέρους συμφερόντων. Εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦτον—προϊόντος τοῦ χρόνου—πρέπει νὰ συγχωνευθοῦν ἅπαντα τὰ κράτη—προτοῦ πράξῃ τοῦτο βιαίως ὁ κομμουνισμός—ὁπότε καὶ θὰ ὑλοποιηθῇ τὸ σοφὸν φθέγμα τοῦ Ε. Οὐέλς: «Ἡ ἀληθὴς ἐθνότης πάντων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ ἐθνότης τῆς ἀνθρωπότητος».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ θετικὴ πρόοδος πρὸς τὸν τελικόν, ἀληθῶς ὠφέλιμον, σκοπόν, τῆς δημιουργίας τοῦ ἐνιαίου πανανθρωπίνου πνεύματος, ὅπερ θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν καθολικὴν εἰρήνην καὶ εὐημερίαν. Διὰ τὸ ἐνιαῖον τοῦτο πνεῦμα τοῦ συνόλου (πανανθρώπινον «λόγον»), ὁ Ἡράκλειτος λέγει: «... Δεῖ ἔπεσθαι τῷ ξυνοῦ» τοῦ λόγου δι' ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν... ὁμολογεῖν σοφόν ἐστίν: "Ἐν πάντα εἶναι» (πρέπει ὅλοι νὰ ἀκολουθοῦν τὸν πανανθρώπινον λόγον· ἐνῶ αὐτὸς εἶναι κοινός, οἱ ἄνθρωποι ζοῦν μὲ τὰς ἰδικὰς τῶν ἀπόψεις· εἶναι σοφὸν νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τὰ πάντα εἶναι "Ἐν).

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΤΑΓΑΡΗΣ

Π Ν Ο Η . . .

Ἄεναα πνέει βαθειὰ
δροσᾶτο καλωσύνης
κῦμα καὶ μοῦ δομεῖ βαθειὰ
βωμὸ μιᾶς ἀξιωσύνης...

Κι' ἡ αἴσθησή 'ναι τοῦ Καλοῦ
σὰν τῆς ψυχῆς μου πρώτη
ἄγι' ἀρετῆ, ποῦ στὰ ἐντὸς
ἀμόλευτη κρατῶ τη...

Θ.

ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

Ἡ συνάντησις τοῦ συμβούλου καὶ τοῦ ἀτόμου πού ζητεῖ συμβουλὴν ἀντικατοπτρίζει τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν μὲ τὰς δυνατότητας καὶ τοὺς περιορισμούς της. Δύο ἄνθρωποι κάθονται ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ὁ σύμβουλος καὶ ἐκεῖνος πού ζητεῖ συμβουλὴν ὁ πρῶτος, συμφώνως πρὸς τὴν ἀποστολὴν του, ἕτοιμος νὰ βοηθῆ καὶ νὰ κατανοῆ, ὁ δεῦτερος συχνὰ εἰς συναισθηματικὴν σύγχυσιν καὶ μὲ συγκρούσεις διὰ τὰς ὁποίας δὲν θλίπει διέξοδον. Ὁ διάλογός των εἰς τὸ συμβουλευτικὸν γραφεῖον, ἢ ἐντύπωσις πού σχηματίζει ὁ ἓνας διὰ τὸν ἄλλον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σχέσις πού ἀναπτύσσεται μεταξὺ των εἶναι μέρος τῆς πραγματικότητος. Ἀντικείμενον τῆς συνομιλίας ὅμως εἶναι μιὰ ἄλλη πραγματικότης, τῆς ὁποίας τὰ προβλήματα τοῦ βοηθουμένου ἀποτελοῦν τὸ κεντρικὸν σημεῖον.

Πῶς ἐμφανίζεται ἡ πραγματικότης εἰς τὰ μάτια τοῦ συμβούλου καὶ τοῦ βοηθουμένου; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι ἐδῶ πρόκειται μόνον διὰ μιάν πραγματικότητα, ἢ ὁποία γίνεται ἀντιληπτὴ καὶ ἔχει γίνεαι ἀντιληπτὴ ἀπὸ ἀνθρώπινα ὄντα. Καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἀνθρωπίνων ὄντων, φαντασιώσεις συνδέονται ἀναπόσπαστα μὲ τὴν ἰκανότητα ἀντιλήψεως καὶ τῶν δύο. Μὲ τὴν προϋπόθεσιν θεσπιάς ὅτι ὁ σύμβουλος, λόγῳ τῶν ἰκανότητων του, τῆς εἰδικῆς καταρτίσεώς του καὶ τῆς μεγαλυτέρας ἐσωτερικῆς ἀποστάσεως, εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀξιολογῆ περισσότερο ἀντικειμενικὰ τὴν κατάστασιν ἀπὸ τὸν βοηθούμενον. Θὰ ἦταν ἐλκυστικὸ νὰ ἐρευνήσωμε κατὰ πόσον οἱ σύμβουλοι, εἰς ὠριασμένας περιπτώσεις καὶ μὲ διάφορα ἄτομα πού ζητοῦν συμβουλὴν, ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὰς φαντασιώ-

σεις των, ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὰ περιθώρια τοῦ παρόντος ἄρθρου. Ἐ' ἀναφέρω μόνον ὅτι κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν συμβούλων τοῦ Ἐθνικοῦ Συνδέσμου Καθοδηγήσεως Γάμου (National Marriage Guidance Council) ἀκούγονται ἀπὸ μαγνητοφωνημένην ταινίαν πλασαὶ συνδιαλέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀμέσως ὑποβάλλονται πρὸς συζήτησιν. Ἡ πρώτη ἐρώτησις συνήθως ἀφορᾷ τὴν ἄμεσον ἐντύπωσιν διὰ τὸ πρόσωπον ἐκείνου πού ζητεῖ συμβουλὴν καὶ τὴν κατάστασίν του. Αἱ ἀπαντήσεις τῶν ὑποψηφίων δείχνουν εἰς ποῖον βαθμὸν τὸ κέντρον θάρους τῆς πρώτης ἐντυπώσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των προσωπικότητα καὶ πόσον εἶναι σημαντικὸν δι' ὅλους τοὺς συμβούλους νὰ γνωρίζουν καλὰ τὸν ἑαυτὸν των.

★ ★ ★

Εἰς τὰ ἐπόμενα θὰ προσπαθῶ νὰ περιορισθῶ τελείως εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βοηθουμένου καὶ τὸν κόσμον του. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὴν προσωπικότητά του εἶναι ἀπαραίτητος ἡ γνῶσις τῶν ἐτῶν τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς του ἡλικίας. Τὸ παιδί εἶναι ὁ πατέρας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκόμη καὶ εἰς μιάν ἀνθρωπίνην ἐξέλιξιν μὲ εὐνοϊκοὺς οἰωνοὺς δὲν γίνεται χωρὶς ἐσωτερικὸν ἀγῶνα ἢ διακυβέρνησις τῆς θαλάσσης ἀντιθέτων συναισθημάτων καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς διπολικότητος τῆς ἰδίας προσωπικότητος. Τὰ πρότυπα τῶν γονέων ἔχουν ἐδῶ ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἰκανότητα ἢ τὴν ἄρνησιν τοῦ ὑποκειμένου νὰ δέχεται καὶ νὰ προσφέρῃ ἀγάπην καθὼς καὶ νὰ ζῆ καὶ ν' ἀνέχεται τὴν ἀποτυχίαν. Εἰς τὰ θεμέλια μιᾶς σχέσεως ἀγά-

της με τούς γονείς το παιδί είναι εις θέσιν να δεχθῆ τὸ πρότυπον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, να γίνῃ κύριος τῶν ἐσωτερικῶν του συγκρούσεων καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὴν ταυτότητα τοῦ ἰδικοῦ του ἐγῶ.

Ἐάν λείπη αὐτὸ τὸ θεμέλιον, ὑψοῦνται τότε αἱ δυσκολίαι διὰ τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος. Ἐλλειψίς συνειδήσεως τῆς ταυτότητος ἀποτελεῖ κίνδυνον δι' ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις. Κάτω ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς ψυχικῆς ἀβεβαιότητος καταφεύγει τὸ ἀπειλούμενον πρόσωπον εἰς τὴν φαντασίαν ἢ παίρνει σκληρὰ ἐσωτερικὰ ἀμυντικὰ μέτρα διὰ νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ἐχθρικόν. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων πού ζητοῦν συμβουλήν εὐρίσκονται κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν πίεσιν. Δι' αὐτούς, λόγω τῆς ἀνεπαρκούς ἰσχύος τοῦ ἐγῶ, εἶναι δύσκολον ἢ ἀδύνατον νὰ ζήσουν καὶ ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ὑπαρξιν τοῦ συντρόφου των. Δὲν ἔχουν ἰκανότητα προσαρμογῆς νὰ ἰδοῦν τὸν ἑαυτὸν των καὶ τὸν σύντροφόν των εἰς διαφορετικούς ρόλους, διότι τοὺς λείπει ἡ ἀπαραίτητος ἐσωτερικὴ θεβαιότης διὰ τὸ ἰδικὸν των ἐγῶ.

Ἐάν ὁ γάμος τῶν γονέων ἔχῃ διαταραχθῆ ἢ διαλυθῆ κατὰ τὰ ἔτη τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἡ θλάθῃ τῶν παιδιῶν διὰ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν των εἶναι ἰδιαίτερος ἰσχυρὰ. Ἡ ἀντίδρασις των ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἰκανότητά των ἀντιστάσεως, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰς συνθήκας τῆς ἰδιαίτερας περιπτώσεως. Ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀντίδρασις κατὰ τοῦ περιβάλλοντος, ἡ ὁποία θλέπει τὴν ζωὴν μόνον ὡς ἀδυσώπητον ἀγῶνα ὅλων ἐναντίον ὅλων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ νίκη ἐναντίον τῶν ἄλλων θεωροῦνται μοναδικὸ ἀποδεκτὸ ἀντίδοτον κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἀβεβαιότητος, εἰς τὴν ὁποίαν κάθε συναίσθημα φόβου θεωρεῖται ἀπαράδεκτον, κάθε ἥττα ἀποκλείεται καὶ ἡ συμπάθεια διὰ τούς ἄλλους θεωρεῖται περιφρονητέα ὡς ἀδυναμία. Ἡ ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸ ἴδιον ἐγῶ καὶ τὸ περιβάλλον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀσφάλεια εἶναι δυνατὴ μόνον ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν ἐνὸς πύργου ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν καὶ κάθε προσέγγισις, φιλικῆς ἢ ἐχθρικής φύσεως, ἀπορρίπτεται ὡς ἀπειλη-

τικὴ ἀνάμιξις. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις αἰσθάνεται τὸ παιδί τὴν ἀπόκρουσιν τῶν γονέων τόσο ἀνυπόφορον καὶ πλήρη κινδύνων, ὥστε συνεχῶς προσπαθεῖ νὰ καταπιέζῃ ὅλας τὰς ἐπιθετικὰς τάσεις καὶ νὰ ὑποτάσσεται μὲ κάθε τρόπον διὰ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν ἐπιθυμητὴν καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὸ ἐγῶ ἀποδοχὴν τοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ἀντίδρασις εἶναι συχνὰ ἰδιαίτερος ἰσχυρὰ καὶ θλαθερά, ὅταν οἱ γονεῖς εἰς ἓνα διαταραγμένον γάμον χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιά των ὡς τόπια εἰς τὸν ἀγῶνα των ἐπικρατήσεως καὶ εἰς τὰ συναισθηματὰ των. Ρίχνουν ἔτσι ἐπάνω εἰς τὰ παιδιά των ἓνα ψυχικὸν φορτίον πού κανένα παιδί δὲν ἡμπορεῖ ἢ δὲν πρέπει νὰ φέρῃ. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι κάποτε ἡ κακὴ κληρονομία τῶν φαντασιώσεων τῶν γονέων. Σκεφθῆτε μίαν στενοκαρδην, πικραμένην μητέρα πού ἐπὶ χρόνια παραπονεῖται εἰς τὴν ἔφησον κόρην διὰ τὸν πόνον της καὶ τὴν προειδοποιεῖ διὰ τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν ἀνδρῶν, ἰδιαίτερος τοῦ ἀπίστου πατέρα. Σὰν θδέλα ρουφᾶ ἡ μητέρα τὴν κόρη της μὲ συνεχῆ κλάμματα καὶ κρίσεις θυμοῦ καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ αὐτὴν πλήρη συμμετοχὴν εἰς τὴν συζυγικὴν διάστασιν. Ἐτσι μεγαλώνει ἡ νέα, δὲν ἡμπορεῖ ν' ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὰς φαντασιώσεις τῆς μητέρας καὶ ἀργότερον ἀντιμετωπίζει καὶ αὐτὴ συγκρούσεις εἰς τὸν γάμον της. Ἀκολουθώντας τὸ μητρικὸν πρότυπον ἔχει καταληφθῆ ἀπὸ ζηλοτυπίαν καὶ μῖσος. Ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἀνδρα της ὅλα ἐκεῖνα πού δὲν ἡμπορεῖ νὰ προσφέρῃ ἡ ἴδια καὶ μισεῖ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον της τὸν ἑαυτὸν.

★ ★ ★

Ἄλλη συνέπεια εἶναι ἡ φυγὴ τοῦ παιδιοῦ εἰς ἰδικὰς του φαντασιώσεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐμφανίζονται ὡς σωτηρία ἀπὸ μίαν ἀφόρητον κατάστασιν. Ἐπὶ παραδείγματι ἔνα μικρὸς μετὰ τὴν διάζευξιν τῶν γονέων του ἀποστέλλεται εἰς οἰκοτροφεῖον ὅπου αἰσθάνεται δυστυχῆς καὶ ἐγκαταλελειμμένος. Περνᾷ τὰς διακοπὰς του ἐναλλάξ μὲ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα. Καὶ οἱ δύο τοῦ ζητοῦν ἀναφορὰν διὰ τὸν ἄλλον καὶ ὀργίζονται ὅταν αὐτὴ δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν ἐπιθυμίαν των. Πάλιν ἐδῶ τὸ παιδί ὑφίσταται ὑπερβολικὴν πίεσιν καὶ χρη-

σιμοποιείται σάν φιγούρα τοῦ σκακιού εἰς ἓνα προσωπικόν ἀνταγωνισμόν. Τό παιδί ἀντιδρᾷ εἰς αὐτήν τήν πίεσιν ἐνδίδοντας καί λέγοντας ὅ,τι περιμένουν οἱ γονεῖς του, ἀκόμη καί ὅταν αὐτό δέν ἀνταποκρίνεται εἰς τήν ἀλήθειαν. Εἰς τήν φαντασίαν τοῦ παιδιοῦ ὅμως ἐμφανίζεται τὸ ἰδικόν του πρόσωπον, ὅχι ὅτι ἐνδίδει, ἀλλ' ὅτι δίδει καί προστατεύει. "Ὅταν μία τέτοια φανταστική εἰκὼν θεωρῆται καί ἐντυπώνεται εἰς μακροχρόνια ψυχικά βιώματα ὡς ἡ μόνη δυνατότης σωτηρίας, μένει συχνά ἀγκιστρωμένη εἰς τὸν ὑποσυνείδητον ἢ ἀσυνείδητον ψυχικόν κόσμον. Ἡ φαντασίωσις τοῦ δίδειν καί προστατεύειν εἶναι δυνατόν νά ὀδηγήσῃ εἰς νέας καταστροφάς εἰς ἓνα μελλοντικόν γάμον, ὅταν ἡ πραγματικότης τῆς ἰδίας ὑποχωρητικότητος αὐξάνει ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τήν φαντασίαν. "Ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ θέλησις νά διατηρηθῇ ὅπωςδῆποτε ὁ γάμος καί νά μὴ ζήσουν τὰ παιδιά τοῦ θά προέλθουν ἀπὸ αὐτὸν ἐπανάληψιν τῆς ἰδικῆς του δυστυχίας, τόσο μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποτυπωμένης φαντασίας νά διδῇ καί νά προστατεύῃ—εἰς τήν πραγματικότητα ὅμως νά ἐνδίδῃ.

Μὲ τήν μεταβαλλομένην ἐπίδρασιν προσωπικῶν σχέσεων εἶναι δυνατόν μία κοινὴ εἰς τοὺς δύο γονεῖς, ἀσυνείδητος ἢ ὑποσυνείδητος φαντασίωσις, νά γίνῃ ὀλεθρία. Μία περίπτωσις αὐτοῦ τοῦ εἴδους περιγράφεται ἀπὸ τὴν Lily Pincus εἰς ἔργασίαν ποῦ ἐξέδωσε μαζί μὲ τὴν Kathleen Bannister «Κοινὴ φαντασίωσις εἰς τὰ προβλήματα γάμου» (Shared Phantasy in Marital Problems). Ἐδῶ ἐπρόκειτο δι' ἓνα ζεῦγος συζύγων, τῶν ὁποίων ἡ κοινὴ φαντασίωσις ἀπῆτει ἓνα ἰσχυρόν ἄνδρα καί μίαν ἀδύναμον γυναῖκα. Καί οἱ δύο προήρχοντο ἀπὸ οἰκογενείας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ πατέρας ἦταν τὸ ἀδύνατο μέρος καί ἡ μητέρα ἡ ἰσχυροτέρα καί συγχρόνως ἡ καταστροφή τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ ἄνδρας περιεφρόνει τὸν ἀδύνατον πατέρα του καί εὐρίσκετο κάτω ἀπὸ τήν ἐσωτερικὴν πίεσιν, εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις τῆς ζωῆς, νά εἶναι ἰσχυρὸς καί ἐπιτυχής. Ἀγάπησε ἓνα κοντό, ἀδύνατο κορίτσι, ποῦ δι' αὐτὸν ἐσήμαινε τὴν ἐπιθυμητὴν ἀντίθεσιν μὲ τὴν δυνατὴν, μισητὴν μητέρα του, καί ἔτσι εἰς τὰ μάτια

τοῦ ἐφαίνετο ἀσφαλῆς ἐκλογὴ. Ἡ γυναῖκα ἠγάπα τὸν ἀδύναμον πατέρα της καί ἐθαύμαζε τὴν ἰκανήν, ἔλκυστικὴν μητέρα. Ὁ ἄνδρας της ἐφαίνετο νά εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ πατέρα, ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπον διησθάνετο τὴν ἐσωτερικὴν του ἀδυναμίαν καί εὐαισθησίαν, ποῦ πάλιν τῆς ἐθύμιζε τὸν ἀγαπημένον της πατέρα. Ἐδῶ ἦταν τὸ σπέρμα τῆς συγκρούσεώς της, διότι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἠθελε ἓνα ἰσχυρὸ στήριγμα, ἀλλὰ τὸ ἄλλο της ἐγὼ εἶλκετο ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν του. Τὰ συναισθήματά της διὰ τὴν μητέρα ἦσαν ἐπίσης ἀντικρουόμενα. Πίσω ἀπὸ τὸν θαυμασμόν ἐκρύπτετο φόβος διὰ τὴν γυναικεῖαν δύναμιν καταστροφῆς καί ἀπ' αὐτὸν καταπίεσις τῆς ἰδικῆς της ἀπὸ τὴν μητέρα κληρονομημένης δυνάμεως. Κάποια ἀπιστία τοῦ συζύγου καί ὑστερικαὶ σκηναὶ ζηλοτυπίας ἐκ μέρους τῆς συζύγου ἦσαν ἡ ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀναζήτησιν συμβουλῆς. Κατὰ τρόπον χαρακτηριστικόν ὁ σύζυγος ἦταν ἀρκετὰ ἀβέβαιος διὰ τὴν σεξουαλικὴν του ἰκανότητα καί ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου ἄφηνε πάντοτε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὴν σύζυγον. Σύντροφοι τῶν ἀπιστιῶν του ἦσαν νέαι κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, μὲ τὰς ὁποίας ἠμποροῦσε νά αἰσθάνεται ἀνώτερος. Συγχρόνως ἀπέναντι τῆς συζύγου του ἠμποροῦσε νά κομπάζῃ ὅτι εἶναι πλήρης ἄνδρας καί μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, μὲ τὸ παιγνίδι τῶν δυνάμεων, νά τὴν ὠθῇ εἰς τὸν ρόλον τοῦ ἀδυνάτου μέρους. Ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ πῶς ἠλλάξαν οἱ ρόλοι αὐτοῦ τοῦ ζεύγους, ὅταν ὁ ἄνδρας ἠσθένησε καί ἀργότερον ἔχασε τὴν θέσιν του. Τώρα ἠμποροῦσε ἡ σύζυγος νά δεῖξῃ τὴν ἰσχυράν της ὄψιν, ἐνῶ ἡ ἀδυναμία καί ἡ ἀποτυχία ἐπροξένουν ἀνυπόφορον φόβον εἰς τὸν σύζυγον. Διὰ πρώτην φοράν ἀντελήφθησαν τὰς ἄλλας τῶν ἰδιότητος, τὰς ὁποίας ἔως τώρα ἐκάλυπτε καί ἐκρυπτεν ἡ κοινὴ τῶν φαντασιώδους εἰκῶν.

Ποῖον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ συμβούλου, ὅταν πραγματικότης καί φαντασία συγκρούονται; Πῶς ἠμπορεῖ νά στήσῃ γέφυραν ἀπὸ τὴν γνώσιν του τῆς πραγματικῆς καταστάσεως ἔως τὰς φαντασίας, τὰς ἀντιρρήσεις καί τὰ διλήμματα τοῦ βοηθουμένου; Ὅπως πάντοτε, ἀποφασιστικῆς σημασίας εἶναι ἡ διαισθητικὴ του ἰκανότης,

ή ύπομονή του, ό χρόνος και ή σύνεσίς του. Συχνά είναι άπαραίτητον, μαζί με τόν βοηθούμενον, νά επανέλθη εις τά σημαντικά σκαλοπάτια τής ζωής του και νά τόν βοηθήση νά ξεφύγη από τό μπλέξιμο πού του έδημιούργησαν. Με λογικά έπιχειρήματα και συλλογισμούς δέν γίνεται τίποτε όταν πρόκειται διά συναισθηματικήν σύγχυσιν, ή όποία έχει θαθεία ριζώσει. Ή ανθρώπινη σχέσις μεταξύ συμβούλου και βοηθουμένου πρέπει ν' άποτελέση τó θεμέλιον επάνω εις τó όποιον θά είναι δυνατή ή θεωραπεία.

Συχνά αυτό είναι άπείρωσ δύσκολον, ιδίως όταν ό βοηθούμενος με όλα τά μέσα προβάλλη αντίστασιν κατά τής άπαλλαγής από τās φαντασιώσεις του. Αυτό του είδους ή συμπεριφορά είναι μία άλλη παραλλαγή τών συγκρούσεών του και του φόβου του έμπρός εις τó άγνωστον. «Καλύτερα ό διάβολος πού δεν γνωρίζετε, παρά ό διάβολος πού δεν γνωρίζετε», λέγει μία άγγλική παροιμία. Καλύτερα ή κόλασις όπου έχετε κλεισθή, και άς είναι άκόμη περισσότερο κακή, άκόμη περισσότερο άφόρητος, παρά τó άγνωστον, τó άπάτητο. Είς τó «Κεκλεισμένων τών θυρών» του Σάρτρ τρείς άταίριαστοι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι εις τήν κόλασιν τής αιωνίου συγκατοικήσεως εις ένα δωμάτιον ξενοδοχείου. Φιλονεικοῦν και άλληλοθασανίζονται ήμέρα και νύκτα, κτυποῦν με αδύναμον όργήν τήν κλειστή πόρτα, διά ν' άπαλλαγούν από αυτόν τόν θασανισμόν. "Όταν όμως ή πόρτα, χωρίς νά τó περιμένουν, ξαφνικά ανοίγη, κανείς δέν περνά τó κατώφλι. Δέν γνωρίζουν θέβαια, τί γίνεται εις τά άλλα δωμάτια αυτού του άπεράντου κτιρίου! "Ισως πολύ περισσό-

τερον άνυπόφορα πράγματα από έδω όπου τούλάχιστον γνωρίζουν τó χειρότερο! "Ετσι συμβαίνει συχνά εις τó έργον τής παροχής συμβουλών γάμου, και, άς εϊμεθα ειλικρινείς, κάποτε και ό σύμβουλος προσβάλλεται από τόν φόβον του άγνωστου, όταν οί βοηθούμενοι δηλώνουν, ότι ή σημερινή των κατάστασις είναι πολύ χειρότερα από όποτεδήποτε άλλοτε.

★ ★ ★

Κάποτε μάς έρωτοῦν διά τó ποσοτόν τών έπιτυχιών κατά τήν παροχήν συμβουλών. Είναι σχεδόν αδύνατον ν' άπαντήσωμεν εις αυτήν τήν έρώτησιν. Τί σημαίνει έδω έπιτυχία και άποτυχία; "Ας πάρωμε τήν περίπτωσιν όταν ένας γάμος είναι θαθεία διαταραγμένος και οί σύζυγοι θεωροῦν τó διαζύγιον ως τήν μόνην άνεκτικήν λύσιν. Και έδω άκόμη δέν είναι δυνατόν νά όμιλοῦμε περί άποτυχίας, όταν κατορθώνωμε νά γίνη ό χωρισμός με σύνεσιν και αξιοπρέπειαν και ν' άπαλλάξωμε τά παιδιά από άφόρητον πόνον. Προσέτι είναι πάντοτε δυνατόν, ή σύνεσις, πού έκέρδισαν οί σύζυγοι από τήν άτυχή περίπτωσιν, νά χρειασθή εις ένα μελλοντικόν γάμον.

Άφύπνισις του συναισθήματος τής ευθύνης και θαρραλέα αυτογνωσία είναι οί καρποί τής έπιτυχοῦς παροχής συμβουλών. Ξυπνοῦν νέας δημιουργικές δυνάμεις εις τó έσωτερικόν τής ψυχής, διά νά διαμορφώσουν με νόημα τó ανθρώπινον πεπρωμένον. Τότε ήμπορεί νά γίνη τó θαῦμα, νά πέσουν οί πέπλοι τών φαντασιώσεων και ένα έλευθερωμένο έγώ νά περάση τó κατώφλι χαρούμενο και έτοιμο νά αναλάθῃ ευθύνας.

ANTHONY MANN

ΣΕΒΑΣΤΗ ΚΑΛΛΙΣΠΕΡΗ

ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΑΥΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ

Γ'

Θά ἠδύνατο κανεῖς νά ὑποστηρίξη, χωρὶς νά διατρέξη τὸν κίνδυνον νά διαψευσθῆ, ὅτι ἡ Σεβαστὴ Καλλισπέρη διακατέχεται ἀπὸ ἓνα εὐγενὲς πάθος, ἓνα πάθος φλογερὸν καὶ ἀκατασίγαστον, τὸ πάθος τῆς ψυχικῆς καλλιτεργείας καὶ ἀνατάσεως τῆς Ἑλληνίδος, ὥστε αὕτη νά ἐπιτελέσῃ τὸν οἰκογενειακόν, τὸν κοινωνικόν, τὸν πατριωτικόν καὶ τὸν ἀνθρωπιστικὸν προορισμὸν τῆς, ὡπλισμένη μὲ πνευματικὸν καὶ ψυχικὸν δυναμισμόν καὶ ἰσχυρὰν ἠθικὴν βούλησιν. Σαφῆς εἶναι ὁ στόχος τῆς ζωῆς τῆς, σταθερὰ καὶ ἡ πορεία τῆς. Γνωρίζει, ὅτι τέρμα εἰς τὴν προσπάθειάν τῆς δὲν ὑπάρχει· ἔχει ἀντιληφθῆ, ὅτι οἱ καθ' αὐτὸ σοφοὶ δὲν νομίζουν, ὅτι κατέκτησαν τὴν ὅλην σοφίαν, ὥστε νά διακόψουν τὴν περὶ αὐτῆς φροντίδα καὶ μελέτην. Ἀντιθέτως αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νά ἀναφωνήσουν τὸ τοῦ Σωκράτους, «ἔν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα». Ἄλλ' οὐτε καὶ ἡ προσπάθεια τῆς λαϊκῆς ἀναμορφώσεως ἀποτελεῖ ἔργον θραχυβίου διαρκείας· μόχθος καὶ χρόνος πολὺς πρέπει νά διατεθῆ, διὰ νά καταστῆ δυνατὴ κάποια συγκομιδὴ εὐγενῶν καρπῶν.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξηγεῖται ἡ ἐπιμονὴ τῆς Καλλισπέρῃ νά ἐπιδίδεται εἰς προσπάθειαν συνεχοῦς αὐτοβελτιώσεως, προπαρασκευαζομένη διὰ τὴν ἀνάληψιν ἔργου ἀποσκοποῦντος εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀνύψωσιν τῶν Ἑλληνίδων. Θέλει νά βλέπῃ τὴν Ἑλληνίδα ὡς γυναῖκα ἐνσαρκούσαν τὰ ἔθικα ἡμῶν ἰδεώδη καὶ θητεύουσαν εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐμποτισμένη ἀπὸ πνεῦμα λατρείας

πρὸς τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας, ἀντικρύζει μὲ συγκίνησιν καὶ ἀγάπην τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους τῆς πατρίδος μας, μὲ τὰ διάφορα ἀντικείμενα τέχνης· ἐπιζητεῖ νά γνωρίσῃ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς μας θησαυροὺς καὶ κατορθώνει νά ἀποκτήσῃ τοιαύτην γνώσιν αὐτῶν, ὥστε νά νομίζεται, ὅτι ἔχει σπουδάσει εἰδικῶς τὴν ἀρχαιολογίαν, ὅπως καθίσταται φανερόν ἐκ τῆς περὶ Ὀλυμπίας μελέτης τῆς. Καὶ ἐφ' ὅσον ἔζη εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο φυσικὸν νά ὑποστῇ τὴν ἔλξιν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς μνημείων. Ἡ μελέτῃ αὐτῶν τῆς ἦτο εὐχάριστος, ἐπὶ πλέον δὲ τῆς προεβάλλετο ὡς ἱερὸν καθήκον.

Πιστὴ εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς, ἦτοι εἰς τὴν μετάδοσιν τῶν γνώσεών τῆς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νεάνιδας, δίδει μαθήματα τέχνης καὶ ἱστορίας εἰς αὐτάς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Κυρία καὶ δεσποινίδες τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν τάξεων συρρέουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νά παρακολουθήσουν τὰ ὑπὸ τῆς Σεβαστῆς Καλλισπέρῃ διδόμενα μαθήματα. Καινοτομοῦσα ἡ Καλλισπέρη, χρησιμοποιεῖ τὴν μετέπειτα εἰσαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Τ. ξενάγησιν—πόσον ὅμως θελτιωμένην!—καὶ δίδεται, ἀσχετῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν μαθημάτων, τὸ ἐξ ἴσου σοβαρὸν καὶ πολῦτιμον διδάγμα, νά πραγματοποιηθῆ ἡ ἐπίσκεψις ἀρχαιοτήτων μετὰ κατάλληλον καὶ ἐπαρκῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαφώτισιν. Δὲν εἶναι ἀρκετὸν νά ἐπισκεφθῶμεν ἀρχαιότητας ἔχοντες ὡς ἀποκλειστικὸν ἐφόδιον τὴν φωτογραφικὴν μηχανήν, ἢ ὁποῖα ἡμπορεῖ νά ἀπαθανάτισῃ τὴν ἐπίσκεψιν μας, συγχρόνως ὅμως διασαλπίζει καὶ

τήν ἐπιπολαιότητά μας νά κωφεύωμεν εἰς τὴν φωνήν, τὴν ὁποῖαν δὲν παύουν νά ἐκβάλλουν τὰ ἄψυχα, ἀλλὰ τόσον εὐγλωττα ἀντικείμενα ἀρχαίας τέχνης.

Ὅταν ὁ Edouard Herriot, ἕνα ἀπὸ τὰ μᾶλλον σημαίνοντα στελέχη τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Γαλλίας, χρηματίσας κατ' ἐπανάληψιν Πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, συγγραφεὺς ἀξιολόγων ἔργων καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γαλλίας, ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν τελευταίαν Πρωθυπουργίαν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἐὰν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ προσκύνημα εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς της χώρους, παρὰ τὴν εὐρυτάτην φιλολογικὴν του μόρφωσιν ἐνήργησε τὴν ἐπίσκεψίν του αὐτὴν ἔχων ὡς συνοδοῦς τὸν καθηγητὴν τῆς ἀρχαιολογίας Οἰκονόμου, τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς «trésor de science et de honné»⁽¹⁾, καὶ τὸν Γεώργιον Σεφεριάδη. Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὰς ἐπισκέψεις του αὐτάς, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς ἕνα ἀναθάπτισμα εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ ἔθνικοῦ ιδεώδους τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ συνέγραψε τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν τίτλον «Sous l' Olivier». Εἶναι ἕνα ἔργον ἀρκετὰ διδακτικὸν τῆς ἐκτάσεως τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας, εἰς τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ υποβάλλεται ὁ μέλλων νὰ ἐπισκεφθῇ ἀρχαιότητος. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἀποτελεῖ κατὰ τρόπον ἕμμεσον καὶ ἕνα ὕμνον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι δὲ ἀφιερῶμενον εἰς τὸν Ἑλευθέριον Βενιζέλον, ὡς «hommage de respect et de gratitude».

Εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» (ἀρ. φύλ. 351 τῆς 8 Μαΐου 1894) καὶ μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα «Ἡ δεσποινὶς Καλλισπέρη ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως—διδασκαλία τῆς δος Σεβαστῆς Καλλισπέρη ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως», γράφονται τὰ ἑξῆς:

«Εἰς δεῦτερον μάθημα ἀρχαιολογικὸν συνεκάλει καὶ πάλιν τὴν παρελθούσαν Τετάρτην ἢ δις Καλλισπέρη τὰς κυρίας

καὶ δεσποινίδας τῆς πόλεως μας. Οὕτω ὁ ἔνδοξος θράχος τῆς Ἀκροπόλεως εἶδε καὶ πάλιν τὰς Ἀτθίδας ἀνά ὁμάδας ἀναρριχωμένας ἐπὶ τῶν γραφικωτάτων ράχεων του καὶ συνωστιζομένας ὑπὸ τὸ Ἐρέχθειον, ὑπὸ τὸ περίστυλον τοῦ ὁποῖου ἡ δεσποινὶς Καλλισπέρη ἀνέγνωσε τὴν ἀρχαιολογικὴν πραγματείαν της.

»Ἡ εἰκὼν ἐν τῷ συνόλω της ὑπῆρξεν ἐξόχως γραφικὴ. Ἡ νέα ζωὴ, ἡ σύγχρονος ἐν ἀντιπαραθέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀθανασίαν. Ἐν μωσαϊκὸν ποικίλον, ἐν ψηφιδωτὸν πλούσιον καὶ εἰς ἀνεκτίμητον τέχνην καὶ εἰς ἀφθιτον κάλλος καὶ εἰς κομψὴν καὶ σφριγῶσαν νεότητα. Καὶ τὸ σύμπλεγμα αὐτὸ ἐστέγαζεν εὐρύς, ἀπέραντος ὁ σαπφείρινος θόλος καὶ ἐπλαισίον γραφικῶς ἡ ἐπιχαρίτως ἐξελισσομένη ἄλυσις τῶν ἀττικῶν ὀρέων καὶ πέραν ἡ κρυσταλλώδης θαλασσία ἕκτασις, λουομένη εἰς τὰ ἀπειροποικίλως ἐναλλασσόμενα χρώματα τῆς χρυσιζούσης Δύσεως.

»Ἡ δεσποινὶς Καλλισπέρη ἐπραγματεύθη τὸ περὶ Ἐρεχθείου θέμα ἱστορικῶς καὶ καλλιτεχνικῶς. Γενικώτερον δὲ περὶ Ἀκροπόλεως φέρουσα τὸν λόγον ἀνέγνωσε γαλλιστὶ ὠραίαν περιγραφὴν τοῦ ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, κόμητος δὲ Μουί, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ ποιητικωτάτῳ συγγράμματι αὐτοῦ «Lettres Athéniennes».

»Ἐν γένει ἡ διδασκαλία τῆς δος Καλλισπέρη καὶ ἔτεψε καὶ ἐδίδαξε τὰς ἀκροατρίας της, ὧν αἱ πλεῖσται ἐν θρησκευτικῇ σιγῇ ἠκροῶντο αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπὶ ὠραν περίπου διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεώς της.

»Περὶ τὸ τέλος παρετηρήθησαν καὶ τινες κύριοι τῶν Γραμμάτων, τῆς Δημοσιογραφίας καὶ τῆς πολιτικῆς, δειλῶς προχωροῦντες πρὸς τὸ μέρος τῆς γυναικειᾶς συγκεντρώσεως καὶ ὑπομειδιῶντες ὑπὸ τοὺς μύστακὰς των διὰ τοὺς καινοφανεῖς νεωτερισμοὺς.

»Δὲν ἐτόλμησαν ὁμως οὔτε κρίσεις νὰ ἐπιφέρουν οὔτε ἐλευθρότερον νὰ μειδιάσουν, διότι αἱ σύζυγοι καὶ αἱ ἀδελφαὶ καὶ συγγενεῖς των ἦσαν ἐκεῖ ὑπερασπίστριαι καὶ πρόμαχοι ἀκατά-

(1) Edouard Herriot, Sous l' Olivier σελ. 316.

βλητοι τῆς νεωτεριστρίας διδασκάλου των».

Ἄπο τὸ χρονικὸν αὐτὸ προκύπτουν δύο οὐσιώδη στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν: Πρῶτον ἢ μέχρις ἐκστάσεως συγκέντρωσις τῆς δος Καλλισπέρη, ὡσάκις ἀπηχολεῖτο μὲ τὴν διδασκαλίαν ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ, ἱστορικοῦ ἢ παιδαγωγικοῦ θέματος, ὥστε νὰ μὴ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀκροατηρίου τῆς παρουσιασιν τοῦ ἀκροάματος, τὸ ὁποῖον προσέφερε· καὶ δεύτερον ἢ συγκινητικὴ προθυμία τῶν κυριῶν καὶ δεσποινίδων τῶν Ἀθηνῶν νὰ προσέρχωνται ἀθροαί, ὡσάκις ἐπρόκειτο νὰ παρακολουθήσουν ἀμιλίαν τῆς Καλλισπέρη. Εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» (ἀρ. φύλ. 390 τῆς 19 Μαρτίου 1895 ἀναγράφεται τὸ ἐξῆς χρονικὸν ὑπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα «Φιλολογικὴ ἔσπερις δος Σεβαστῆς Καλλισπέρη»:

«Τὸ προπαρελθὸν Σάββατον ἐν συρροῇ πολλοῦ κόσμου ἢ δεσποινίδ. Σεβαστῆ Καλλισπέρη ἀνέγνωσεν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Νομικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μελέτην περὶ Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐνεκα τοῦ ἐκ τοῦ μεγάλου συνωστισμοῦ ἐπικρατήσαντος θορύβου καὶ τοῦ πολὺ διεξοδικοῦ τῆς μελέτης ἢ δις Καλλισπέρη ἠναγκάσθη νὰ παραλείψῃ πολλὰ μέρη ἐξ αὐτῆς. Ὡς ὁμως εὐχαρίστως πληροφοροῦμεθα, ἢ δις Καλλισπέρη θὰ διαίρησιν τὴν πραγματείαν τῆς ταύτην εἰς δύο ἢ τρία μέρη καὶ θὰ ἀναγνώσῃ προσεχῶς αὐτὴν εἰς καταλληλοτέραν αἴθουσαν, ἐν ᾗ ἢ εἴσοδος θὰ ἐπιτρέπηται μόνον δι' εἰσιτηρίων».

Ἡ ἐφημερίς «Ἀκρόπολις» δὲν ἀναφέρει εἰς τὸ χρονικὸν τῆς, τὸ ὁποῖον περιελάθομεν εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον (ἄρα περιοδικὸν «Ἀκτίνες», σελ. 379), τὴν λεπτομέρειαν τῆς διαίρέσεως τῆς πραγματείας τῆς Καλλισπέρη εἰς δύο ἢ τρία μέρη καὶ τὴν ἀναγγελίαν προσεχῶς ἀναγνώσεως αὐτῆς εἰς καταλληλοτέραν αἴθουσαν, ἐν ᾗ ἢ εἴσοδος θὰ ἐπιτρέπηται μόνον δι' εἰσιτηρίων.

★ ★ ★

Μέχρι τοῦ 1890 τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα τῆς Ἑλλάδος δὲν παρείχον πλήρη τὴν Μ. Ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ θῆλα. Ἡ δίψα μορφώσεως τῶν Ἑλληνίδων ὑπῆρχεν ἄσβεστος, παρέμενε ὁμως ἀνικανοποίητος. Τὸ Κράτος προσέφερε μόνον τὴν δυνατότητα νὰ καταρτίσῃ διδασκτικὸν προσωπικὸν διὰ τὰ Σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσεως. Ἄπο τοῦ 1891 ὁμως ἢ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία προβάλλεται ὡς συνεπικουρος τοῦ Κράτους καὶ ὑπόσχεται νὰ πληρῶσῃ τὸ ὑπάρχον κενόν. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν ἀγγελίας ἐπιχειρηματιῶν ἰδιωτικῆς ἐκπαίδευσεως, αἱ ὁποῖαι ἐξαγγέλλουν τὴν ἴδρυσιν Γυμνασίων. Ἴδου τινες ἐξ αὐτῶν:

1. Πληῖρες Γυμνάσιον Θηλέων.

«Ἡ εὐπαιδευτος διευθύντρια τοῦ ἑλληνικοῦ παρθεναγωγείου - Σκορδέλη - Σιμοπούλου, κ. Ἀσπασία Βλ. Σκορδέλη, προαγγέλλει εἰς τὸ πανελλήνιον, ὅτι ἢ διευθύνσις τοῦ Παρθεναγωγείου τούτου προτίθεται νὰ προαγάγῃ αὐτὸ εἰς τέλειον Γυμνάσιον θηλέων. Καθ' ὅς ἐλάθομεν θετικὰς πληροφορίας, πρόκειται νὰ προστεθῶσι δύο ἀνώτεροι τάξεις εἰς τὰς ἤδη ὑπαρχούσας, ὥστε αἱ βουλόμεναι τῶν ἑλληνίδων νὰ δύνανται νὰ λαμβάνωσι γυμνασιακὴν, ἢτοι ἀνώτεραν παιδείαν, ὡς εἶναι τὰ ἐν Γερμανίᾳ Hoehere, Toechier - Schulen. Θὰ διδάσκωνται Ἑλληνες συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, ἱστορία, ἀνώτερα μαθηματικά, καὶ φυσικά, γραμματολογία, ἱστορία τῆς καλλιτεχνίας, παιδαγωγικά κλπ., προαιρετικῶς δὲ ἢ λατινικὴ γλῶσσα εἰς ἐκείνας, ὅσαι ἐπιθυμοῦσαι ν' ἀκούσωσι πανεπιστημιακὰ μαθήματα, θέλουσι νὰ ἐφοδιασθῶσι μὲ ἀπολυτήριον Γυμνασίου.

»Τοιοῦτον ἀνώτερον Παρθεναγωγεῖον, οὐ στερεῖται μέχρι τοῦδε ἢ Ἑλλάς καὶ ἢ ἑλληνικὴ ἀγωγή, θεωροῦμεν ἀπαραίτητον. Πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἱδρυθέντα ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα ἐν Ἀθήναις, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Σμύρνῃ περιωρίζοντο εἰς τὸ νὰ μορφώσωσι τὸ πολὺ διδασκαλίσσας, ὡς ἐὰν μὴ ἐπετρέπετο εἰς τὰς Ἑλληνίδας ἐλευθέρως, ἐπιστη-

μονικωτέρα παιδευσις, ήτις μόνη δύναται ν' άνυψώση τήν γυναικα και νά καταστήση αυτήν ευεργετικόν παράγοντα ήθικης μορφώσεως του λαου. Τήν δέ μόρφωσιν τής κόρης, ως μελλούσης οικοδοποιήσης και νυν επιδιώκει τó εν λόγω Παρθεναγωγείον εις όλους τους κλάδους τής οικιακής οικονομίας και τών οικιακών έργων.

»Τό ανώτερον Παρθεναγωγείον τής κ. Άσπασίας Σκορδέλη ανοίγει νέον στάδιον εις τήν φιλομάθειαν και ευφυϊαν τών Έλληνίδων μας, όσαι όρέγονται ανωτέρας παιδείας» («Άκρόπολις», άρ. φύλ. 3144, 30-1-1891).

2. 'Ιδιωτικόν εκπαιδευτήριον Κων.

Α. Διαλησμά.

'Εν 'Αθήναις όδ. 'Αδριανου 66.

Περιέχει Γυμνάσιον, έλληνικόν Σχολείον, προπαιδευτικόν, Νηπιαγωγείον και Παρθεναγωγείον έξάτακτον. Γίνονται δεκτοί μαθηταί και μαθήτριά, έξωτερικοί και ήμισύσσιτοι. Κανονισμός πέμπεται τώ αίτούντι παρά τής Διευθύσεως.

(«Άκρόπολις», άρ. φύλ. 3119, 4-1-1891).

3. 'Ελληνικόν Λύκειον.

Α. Παπαγεωργίου και Π. Κουτούζη.

Περιλαμβάνον Νηπιαγωγείον, τμήμα προπαιδευτικόν, έλληνικόν Σχολείον και Γυμνάσιον, ήρξατο τών έγγραφων. Τριάκοντα και τέσσαρες καθηγηταί του Πανεπιστημίου και τών Γυμνασίων και διδάσκαλοι διδάσκουσιν εν τώ Λυκείω' ό εν αυτώ συμπληρώσας τας σπουδάς του μανθάνει και μίαν γλωσσαν, τήν γερμανικήν ή τήν γαλλικήν.

'Ενώ τοιαύτη ήτο ή κατάστασις, όσον άφορα τήν εκπαίδευσιν τών θηλέων, ή δις Καλλισπέρη, εμπνεομένη από τήν ανωτερότητα τών φιλοδοξιών της και εμφορουμένη υπό του πνεύματος τής ως οϊόντε καλλιτέρας έξυπηρετήσεως τής μορφώσεως τών Έλληνίδων, λαμβάνει

τήν απόφασιν νά ιδρύση φροντιστήριον εις τήν οικίαν της, έκ του όποιου άνέμενε νά έξέλθουν με εύρειαν μόρφωσιν αί άπόφοιτοι, ίκαναί «νά συντελέσωσιν ως καθηγήτριά εις τήν έθνικήν παιδευσιν».

'Απευθύνει λοιπόν προς τους συμπολίτας της τήν σχετικήν γνωστοποίησιν, τήν άνάγνωσιν τής όποιας θεωρώ χρήσιμον και σκοπίμον δια τήν κατανόησιν τών αισθημάτων και τών σκέψεων τήςδος Καλλισπέρη. Τήν παραθέτω κατωτέρω άκεραίαν:

Προς τους όμοεθνεϊς μου.

«Γνωστοποιώ, ότι από τής 19ης Όκτωβρίου, επί όροις ευαποδέκτοις και κατ' ιδίαν κανονισθησομένοις, συνιστώ εν τώ οϊκώ μου τάξιν προς τριώρον καθ' έκάστην διδασκαλίαν τής έλληνικής φιλολογίας, γαλλικής, τής ιστορίας, τής έθνικής ήμών κυρίως, οικιακής οικονομίας, φιλοσοφικών τινων μαθημάτων, ήτοι ήθικης και ψυχολογίας, και ανάπτυξεως τών έκλεκτοτέρων λόγων τών Πατέρων τής ήμετέρας Έκκλησίας. Μία καθ' έκάστην ώρα θα διατίθεται εις τήν έλληνικήν γλωσσαν και τήν πλήρη ανάπτυξιν τών Έλλήνων συγγραφέων, πεζών τε και ποιητών, έτέρα δε εις τήν γαλλικήν γλωσσαν και τήν ανάπτυξιν τών Γάλλων συγγραφέων. Αί μαθήτριά δύναται νά ακολουθήσωσι πάντα τά μαθήματα ή νά εκλέξωσι τινα έξ αυτών' θέλει δε καταβληθ ή προσήκουσα μέριμνα ύπερ τών ύστερουσών τών άλλων κατά τας γνώσεις προς συμπλήρωσιν τών άτελειών των.

»Τό σύστημα τουτο ένοϊ τά πλεονεκτήματα τής οικιακής εκπαίδεύσεως με τά τών εν Γαλλία και Άγγλία Λυκείων τής Μέσης Έκπαίδεύσεως και τών διδασκαλείων «Ecoles Normales» τών νεανίδων, προς ά όμοιον και πλήρες καθίδρυμα δέν αποπειρώμαι νά ιδρύσω, πριν ή καταρτισθώσιν δι' έμού κατά τήν εκπαίδευσιν και τά φρονήματα και τας άρχάς νέαι, επιθυμούσαι έκ συναισθήσεως του ύψους τών καθήκοντων

πάσης Ἑλληνίδος, νά συντελέσωσιν ὡς καθηγήτριαι εἰς τὴν ἔθνικὴν παιδείουσιν καὶ ἀναμόρφωσιν, καθόσον ἐμπορουμένη τῆς ἀρχῆς, ἦν εἰς τῶν ἐμβριθεστέρων ἠθικολόγων καὶ ἀρίστων παιδαγωγῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς Γερουσίας ἐξέφρασε διὰ τοῦ ἀποφθέγματος: «Αἱ ἀληθῶς κατώτεραι τάξεις εἶναι ἐκείναι, αἵτινες οὐδὲν πράττουσιν ὑπὲρ τῶν ἄλλων», ἐλπίζω νά ἐμπνεύσω διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματός μου καὶ πρὸς τῶν ἀρίστων παρ' ἡμῖν οἰκογενειῶν τὰς νεάνιδας, ἀγάπην πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἥτις ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἀριθμεῖ ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῆς κυρίως μεγάλης παιδείας καὶ κοινωνικῆς περιωπῆς καὶ ἠθικῆς ἀμέμπτου, οἷα εἰσιν ἡ χήρα τοῦ Ἰουλίου Φάβρ, ἡ κόρη τοῦ Γλάδστοντος, ἡ κυρία Lidgwick, ἀδελφὴ τοῦ Balfour, αἵτινες ἐκπληροῦσι μετ' εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ τὸ ἔργον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως τῶν ὁμοφύλων τῶν, τῆς μὲν πρώτης διευθυνούσης τὴν ἀνωτάτην ἔθνικὴν τῆς Γαλλίας Σχολήν, τῶν δὲ δύο ἄλλων διευθυνουσῶν τὸ Πανεπιστημιακὸν Κολλέγιον Newnhan, ἐν οἷς ἰδρύμασι ἠτύχησα νά μοι ἐπιτραπῇ νά παραμείνω κατὰ τὴν καθ' ὄλον τὸ παρελθὸν ἔτος διαμονὴν μου ἐν Σὲνρες τῆς Γαλλίας καὶ Cambridge τῆς Ἀγγλίας.

»Φρονῶ, ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἡμῶν ἀναμόρφωσις καὶ ἡ ἔθνικὴ ἀνύψωσις καὶ εὐδοκίμησις ἔχουσι πολλῶ μείζονα ἢ ὅσῳ κοινῶς νομίζεται, ἀνάγκην τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς, οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως τοῦ ἡμετέρου φύλου, ἐν δὲ ἰδεῶδες ἐπὶ μακρὰ ἔτη λατρεύσασα, ὅπερ μὲ διεθέρμανε καὶ μ' ἐνεψύχωσε καὶ μ' ἐκράτησε κατὰ τὰς ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη ἐν τῇ ξένῃ πολυμόχου σπουδᾷ μου, τὸ ἰδεῶδες τοῦ νά συνεργήσω, κατὰ τὸ ἐμοὶ δυνατόν, εἰς τὴν ἑλληνοπρεπετὴ διαμόρφωσιν τῆς Ἑλληνίδος, θέλω προσπαθῆσαι νά μεταδώσω πρὸς τὰς ὑπ' ἐμοῦ διδαχθησομένας παιδεύουσιν, ἥτις θὰ καταστήσῃ αὐτὰς ἱκανὰς νά ἀντιληφθῶσι τὸν ἠθικόν, πνευματικόν, οἰκογενειακόν, κοινωνικόν καὶ ἔθνικόν προορισμόν των καὶ νά δράσωσιν ἀνταξίως τῆς ἀποστολῆς, ἦν Θεός, φύσις, πατρίς, ἱστο-

ρία, προγονικὴ δόξα, ἀνάγκαι τοῦ παρόντος καὶ πόθοι μεγάλοι καὶ ἱεροὶ τοῦ μέλλοντος τάσσωσιν εἰς τὴν Ἑλληνίδα γυναῖκα».

(Ἵπογρ.) Σεβαστὴ Καλλισπέρη

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διακόπτω ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν περὶ Σεβαστῆς Καλλισπέρη ἔρευνάν μου· γνωρίζω, ὅτι ἡ προσπάθειά μου νά ἐπιτύχω μίαν πληρότητα εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς προσωπικότητος τῆς δος Καλλισπέρη προσέκρουσεν εἰς δυσχερείας ἀνυπερβλήτους πρὸς συναγωγὴν τοῦ ἀπαραιτήτου ὕλικου. Ἀπέφυγον κάθε εἰκοτολογίαν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ μὲ ὠδήγει ἡ χρῆσις τῆς φαντασίας. Ἦρκέσθη ἐἰς τὴν μνημόνευσιν κειμένων παραδεδομένων, διὰ νά βοηθήσωσιν τὸν ἀναγνώστην νά ἐκτιμῆσῃ πρόσωπα καὶ πράγματα κατὰ κρίσιν πλήρως ἀντικειμενικῇ.

Ὁ καταρτισμὸς βιογραφικοῦ σημειώματος, ἡ εἰκὼν τῆς ἐκπαιδευτικῆς τῆς δραστηριότητος ὡς ἐπιθεωρητριας τῶν Σχολείων θηλέων τοῦ Δημοσίου, ἡ συλλογὴ συγκεκριμένων περιστατικῶν τῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα θὰ παρεῖχον ὑλοποιήσιν εἰς τοὺς εὐγενεῖς παλμούς, τὸν ψυχικὸν δυναμισμὸν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐρωστίαν τῆς δος Σεβαστῆς Καλλισπέρη δὲν κατέστη δυνατόν νά ἐπιστρατευθοῦν εἰς τὴν ἐκτεθεῖσαν ἐργασίαν μου. Θὰ ἤμουν εὐτυχῆς, ἐάν διαπιστώσω, ὅτι ἐμφανίζονται καὶ ἄλλοι πρόθυμοι ἐρευνηταὶ πρὸς πληρῶσιν τῶν ἀναφερθέντων κενῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθειμένων συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ δις Σεβαστὴ Καλλισπέρη ἐχάρισεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τῆς πατρίδα, τὴν Κάλυμνον, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρον τὸ δικαίωμα νά αἰσθάνωνται ὑπερηφάνειαν δι' αὐτὴν καὶ νά τὴν προβάλλουν ὡς ὑπόδειγμα νεάνιδος, ἐνσαρκούσης τὰς ἀρετὰς τῆς Ἑλληνίδος, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλάς ἀνεδείχθη οἰκοδόμος ἐνὸς ὑπερόχου πολιτισμοῦ.

ΝΙΚ. Γ. ΠΙΖΑΝΙΑΣ

Ἐπιστολαὶ

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ἀγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Ὅλοι οἱ τόποι τῆς πατρίδος μας, ὅλη ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἓνα ἀρχαῖο προχριστιανικὸ ἱερὸ ἢ ἓνα χριστιανικὸ προσκύνημα. Ἐνας Παρθενώνας - ἓνας ἄλλος Ναός, ἓνα ἱερὸ σύμβολο, μιὰ κατακόμβη, ἓνα ἀσκητήριο, μιὰ ἐκκλησιά, ἓνας τάφος ἢ κάποιο ἅγισμα.

Μερικοὶ ὅμως χῶροι εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἱεροί. Μεταξὺ αὐτῶν θέλω νὰ σημειώσω τὴν Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Προδρόμου Βερροίας.

Ἐκεῖ ἠσκήτευσε καὶ ἔγραψε ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ Ὅσιος Ἀντώνιος Βερροίας, ὁ Ἅγιος Θεωδῶς, ὁ Ἅγιος Διονύσιος Ὀλύμπου, ὁ Ὅσιος Νικάνωρ καὶ ποῖος ξεύρει πόσοι ἄλλοι. Πάντως νέντε ὀνόματα Ἁγίων ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τέσσαρα εἶναι τόσο γνωστὰ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἠσκήτευσαν καὶ διέπρεψαν εἰς τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Προδρόμου.

Ἐπὶ αὐτοὺς ὁ ἐρημικὸς τόπος, καταφύγιο προσευχῆς καὶ προπαρασκευῆς διὰ τὸν ἅγιο βίο μέσα στὸν κόσμο. Οἱ δύο ὑπῆρξαν καὶ Ἀρχιεπίσκοποι Θεσσαλονίκης.

Αὐτοὶ οἱ τόποι μὲ τὴν ζωντανὴν ἱστορίαν ποὺ καὶ οἱ λίθοι ὁμιλοῦν καὶ τὰ κελλία καὶ τὰ σπήλαια τοὺς καὶ οἱ κρύπτες τοὺς καὶ τὰ προσευχητάρια τοὺς, νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄχι ἀπλῶς ἱερὰ προσκυνήματα, ἀλλὰ διδασκαλεῖα, εἰς τὰ ὅποια νὰ προβάλλεται ἡ θερμὴ πίστις, ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ αὐταπάρνησις καὶ ἡ σταθερότης τῶν μεγάλων αὐτῶν ψυχῶν.

Θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ μετατρέπωνται οἱ τόποι αὐτοὶ εἰς Κέντρα διασκεδάσεως ἀπὸ τοὺς προσκυνητὰς, ἀλλὰ νὰ δημιουργοῦν βαθύτεραν εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεόν, γενναιότερες ἀποφάσεις διὰ τὴν ζωὴν, σταθερότερον τὸ φρόνημα πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν.

Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ἔγινε σὸ παρελθόν ἄς μὴ παραμεληθῇ τώρα. Δὲν εἶναι ἀκόμη ἀργά. Ἄν τὰ εἶχαν ἄλλοι αὐτὰ τὰ ἀπτά πειστήρια τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως!

Σὰν τὸν Ἅγιο Πρόδρομο τῆς Βερροίας ὑπάρχουν κι' ἄλλα πολλὰ ἱερὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας. Μόνον ποὺ πρέπει ἐπὶ τέλος νὰ ἀξιοποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους καὶ νὰ γίνουν πιὸ σεβαστὰ ἀπὸ τοὺς προσκυνητὰς. Ἀποτελοῦν διὰ τὴν ἐποχὴν μας μιὰ μαρτυρία κι' ἓνα μεγάλο προσκλητήριον. Θὰ πρέπει νὰ ἀξιοποιηθοῦν. Ὅχι σὰν ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα, ἀλλὰ σὰν τόποι εὐδίας Ἁγίων καὶ πιστῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν.

ΛΟΥΚΑΣ ΚΟΚΟΛΙΟΣ

★ ★ ★

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν.
Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός.

Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι (135). Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξου: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Δημητρακοπούλου 13, Ἀθήναι (403).

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189, Ἀθήναι (708). Τιμὴ τεύχους δρχ. 7.

Ἐτησίαν συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρ. 70, ἐξωτερικοῦ δολλ. 5. Τόπος ἐκδόσεως: Ἀθήναι, Φεβρουάριος 1971. Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μή, δὲν ἐπιστρέφονται.

Η ΕΞΥΓΙΑΝΣΙΣ

Ἀγαπητὴ κύριε Διευθυντά,

Παρακαλῶ ὅπως μοῦ χορηγηθῇ ὀλίγος ἀπὸ τὸν πολῦτιμο χῶρο τοῦ ἀξιολόγου περιοδικού σας «Ἀκτίνες», προκειμένου νὰ ἀσχοληθῶ—ἐν συντομίᾳ—μὲ ἓν οὐδὲ καὶ φλέγον θέμα: Μὲ τὸ θέμα τῆς πρὸς τοὺς νέους σκανδαλώδους συμπεριφορᾶς καὶ ἐλλείψεως κατανοήσεως ἐκ μέρους τῶν «μεγάλων» καὶ ἰδίᾳ τῶν «ἐπὶ τοῦ λυχνοστάτου» εὐρισκομένων.

Ἐπ' αὐτοῦ ἠσχολήθησαν πολλοὶ καὶ ἐγράψαν περισσότερα. Πιστεύω ἀκραδάντως ὅτι εἶναι πλέον καιρὸς τὸ θέμα νὰ μεταφερθῇ ἐκ τοῦ θεωρητικοῦ εἰς τὸ πρακτικὸν πεδίον, δεδομένου ὅτι οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι (οἱ νέοι), πέραν τῶν διαγνώσεων καὶ τῆς κατανομῆς εὐθυνῶν, ζητοῦν ἐπιγιγνόντως λύσιν καὶ θεραπείαν αὐτῆς τῆς νοσογόνου στάσεως τῶν πηδαλιούχων τῶν.

Ἐπὶ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἡμερησίου τύπου ἀνελήφθη πρό καιροῦ σταυροφορία πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, μὲ ἄπυτον σκοπὸν τὴν ἐπίσημον ἐπιβεβαίωσιν ὠρισμένων καλῶν καὶ κακῶν σημείων τοῦ ὅλου προβλήματος.

Παρ' ἐλπίδα τὰ πράγματα παραμένουν ὡς ἔχουν—μὲ ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις βεβαίως—, οἱ ὄναρμόδιοι κρίνουν καὶ ἐπικρίνουν τὰ πάντα μὲ μίαν παγωμένην ἀδιαφορίαν καὶ παντελῆ ἀγνοίαν τῆς ψυχροσυνθέσεως καὶ τῶν ἐμφύτων τάσεων τῶν νέων καί—σὺν τοῖς ἄλλοις—πλήττον ἀνηλεῶς καὶ ἐλαφρῶ τῆ καρδία τὴν πηγὴν τῆς κινητηρίου δυνάμεως τῶν νέων: τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν.

Τὰ πάντα δύνανται νὰ ρυθμισθοῦν κατὰ τὸ πρέπον καὶ οὐδὲς ἀμφιβάλλει. Ἄρκει νὰ προβοῦν οἱ ὑπεύθυνοι εἰς προσεκτικὴν ἐκκαθαρίσιν τοῦ σαθροῦ ἐκ τοῦ ὑγιούς στοιχείου.

Εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν φιλοξενίαν

ΑΝΤ. ΣΤΥΛΙΑΝΑΚΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1971